

मानवलोक समाज विज्ञान महाविद्यालय, अंबाजोगाई जि. बीड

(नॅक 'ब' दर्जा प्राप्त)

वार्षिक विशेषांक
२०१४-२०१५

पत्र पेटी क्र. २३, रिंग रोड, अंबाजोगाई, जि. बीड - ४३१५१७
फोन - ०२४४६-२४७४९७ फॅक्स - ०२४४६ - २४८८८८
E-mail : manavlok1999@ymail.com Web : www.manavlok.org

पालक मेळावा प्रसंगी मार्गदर्शन करताना संस्थापक डॉ. डी. एस. लोहिया

क्षेत्रकार्य संस्था प्रमुखांच्या बैठकीत बोलताना डॉ. नजीर शेख

फॅकल्टी डेव्हलपमेंट कार्यशाळेत मार्गदर्शन करताना डॉ. विलास बेत, सोलापुर

माजी विद्यार्थ्यांच्या मेळाव्यात बोलताना श्री. हनुमंत सालुंके

व्यवसाय मार्गदर्शन कार्यशाळेत मार्गदर्शन करताना साह. धर्मादाय आपुक्त एस. पी. पाईकराव व्यासपीठावर उबवीकडून संस्थापक डॉ. डी. एस. लोहिया, श्री. अंकुशाव काळदारी, श्री. अनिकेत लोहिया (कार्यवाहक), श्री. लालासाहेब आपटे

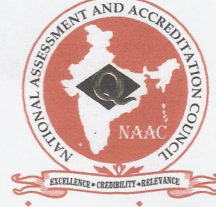
पर्यावरण संरक्षण प्रशिक्षण शिबीरामध्ये मार्गदर्शन करताना पर्यावरणतज्ञ श्री. अनुतुल देऊळगावकर, लातूर

शेतकरी आत्महत्या रोखण्यासाठी उपाययोजना जाबत बोलताना आ. अमरसिंह पंडीत

निबंध व वक्तृत्व स्पर्धा आणि एकदिवसीय शिबीरामध्ये सामाजिक न्याय विभागाच्या योजनांची माहिती देताना श्री. रविराज शिंदे, सहाय्यक आयुक्त समाज कल्याण, बीड

राष्ट्रीय मूल्यांकन एवं प्रत्यायन परिषद

विश्वविद्यालय अनुदान आयोग का स्वायत्त संस्थान

NATIONAL ASSESSMENT AND ACCREDITATION COUNCIL

An Autonomous Institution of the University Grants Commission

Certificate of Accreditation

*The Executive Committee of the
National Assessment and Accreditation Council
on the recommendation of the duly appointed
Peer Team is pleased to declare the
Manavlok's College of Social Sciences
Ambajogai, Dist Beed,
affiliated to Dr. Babasaheb Ambedkar Marathwada University, Maharashtra as
Accredited*

*with CGPA of 2.23 on four point scale
at B grade
valid up to April 30, 2020*

Date : May 01, 2015

D. P. P. P. P.

Director

EC(SC)/06/A&A/011

मानवलोक समाज विज्ञान महाविद्यालय, अंबाजोगाई, जि. बीड
(नॅक 'ब' दर्जा प्राप्त)

वार्षिक विशेषांक

२०१४-२०१५

संपादक मंडळ

डॉ. प्रकाश जाधव

प्राचार्य

मानवलोक समाज विज्ञान महाविद्यालय, अंबाजोगाई

डॉ. नजीर शेख

सहाय्यक प्राध्यापक

डॉ. अरुंधती पाटील

सहाय्यक प्राध्यापक

डॉ. रमा पांडे

सहाय्यक प्राध्यापक

सुकेशिनी जोगदंड

सहाय्यक प्राध्यापक

किसन शिनगारे

सहाय्यक प्राध्यापक

सहाय्यक

श्री. अशोक केदार

श्री. बिभीषण घाडगे

श्री. निरंजन जोगी

अंतरंग

समाज सेवा म्हणजे काय ?.....	०५
डॉ. डि. एस. लोहिया, मानवलोक, अंबाजोगाई	
मनोगत	०६
डॉ. प्रकाश जाधव, प्राचार्य	
१) प्रवेश	०७
२) महाविद्यालयाचा निकाल	०७
३) पालक, विद्यार्थी, व्यवस्थापन कर्मचारी मेळावा	०८
४) ग्रंथालय — ग्रंथ प्रदर्शन	०८
५) क्षेत्रकार्य	०९
६) ग्रामीण शिबीर	१०
७) अभ्यास सहल	११
८) आजीवन शिक्षण आणि विस्तार विभाग	११
९) ब्लॉक प्लेसमेंट ट्रेनिंग	१२
१०) विद्यार्थी कल्याण विभाग (कमवा व शिका योजना)	१२
११) सांस्कृतिक विभाग	१२
१२) विविध समित्या	१३
१३) विद्यार्थी संसद	१५
१४) नॅक मुल्यमापन	१५
१५) रोजगार मार्गदर्शन कक्ष	१६
१६) दिनविशेष	१६
१७) संशोधन केंद्र	१७
१८) विशेष उपक्रम	१९
१९) प्रकाशन	२०
२०) पुरस्कार	२०
२१) महाविद्यालयाचा नाविण्यपूर्ण परिवर्तन प्रकल्प'.....	२१
२२) माजी विद्यार्थी संघटना	२१
२३) विद्यार्थ्यांचा विविध क्षेत्रातील सहभाग	२२

महाराष्ट्राचे भूषण : बाबुजी -----	२३
<i>शाम सरवदे पहारेकरी, मानवलोक समाज विज्ञान महाविद्यालय</i>	
समाजकार्य : सर्वकष सामाजिक विकासाचा मार्ग	२६
<i>सहाय्यक प्राध्यापक, किसन शिनगारे, मानवलोक समाज विज्ञान महाविद्यालय</i>	
विद्यार्थी कट्टा	
सामाजिक सुधारणेत संत साहित्याचे योगदान -----	२७
<i>कु. प्रतिमा कमलाकर कांबळे, एम.एस.डब्ल्यू. द्वितीय वर्ष</i>	
फरक	३१
<i>कु. वैशाली अनंत पिंपळे, एम.एस. डब्ल्यू. द्वितीय वर्ष</i>	
पारधी समाज एक व्यष्टीअध्ययन	३२
<i>गणपतसिंग रतनसिंग परदेशी, एम.एस.डब्ल्यू. प्रथम वर्ष</i>	
नशिब	३४
<i>प्रगती नारायणराव ठोंबरे, एम.एस.डब्ल्यू. द्वितीय वर्ष</i>	
धर्मांतर: नवबौद्धांचं परिवर्तन	३५
<i>प्रशांत होनाजी कदम, एम. एस. डब्ल्यू. द्वितीय वर्ष</i>	
झुंज दुष्काळाशी प्रशिक्षण: एक अनुभव	३८
<i>परवीन राजु शेख, एम.एस.डब्ल्यू प्रथम वर्ष</i>	
कुरुणवाडीचे ग्रामीण शिबीर	३९
<i>सोमनाथ राऊत, राहूल गायकवाड, प्रदिप तटाळे (एम.एस.डब्ल्यू. प्रथम वर्ष)</i>	
विद्यार्थ्यांची संक्षिप्त माहिती.....	४०

समाज सेवा म्हणजे काय ?

डॉ. डि. एस. लोहिया
मानवलोक, अंबाजोगाई

समाज सेवा म्हणजे लष्कराच्या भाकरी भाजने.

समाज सेवा म्हणजे निव्वळ हमाली.

समाज सेवा म्हणजे समाजाचा रोष पत्करून करावयाचे काम. असा अनेकांचा ग्रह आहे.

ज्यांने या क्षेत्राबद्दल विचार केला नाही. समाज सेवेच्या समुद्रात बुडी मारली नाही. त्यांना या क्षेत्राबद्दल असेच वाटणार.

समाज सेवा म्हणजे बदल, समाज सेवा म्हणजे परिवर्तन, समाज सेवा रंजल्या, गांजल्या लोकांसाठी वेळ देणे, त्यांच्यातच देव पहाणे पण असा विचार आनखीन भल्या भल्यांच्या डोक्यात शिरलेला नाही. समाज सेवक होणे ही तारेवरची कसरत आहे. मानव म्हणून जगण्याची जिद्द बाळगणाराच कार्यकर्ता या क्षेत्रात टिकू शकतो.

समाज सेवेचे क्षेत्र हे इतर क्षेत्रा पेशा वेगळे आहे. उद्योग क्षेत्रात नफा—तोटा आहे. नोकरी क्षेत्रात उत्पन्नाची हमी आहे. मात्र समाज सेवेच्या क्षेत्रात सर्व जीवनच अधांतरी टांगलेले असते.

समाज सेवक समाज परिवर्तनासाठी सतत प्रयत्नवत असतो. परिवर्तन म्हणजे संबंधात बदल किंवा नात्यागोत्यात बदल, परिवर्तन म्हणजे अस्तिवात असलेल्या समाजव्यवस्थेत बदल ऐवढेच नव्हे तर रूढी, परंपरा, अंधश्रद्धा आणि नितीमुल्यात देखील बदल. कोणताही बदल सहजासहजी होत नाही. त्यासाठी आयुष्य घालवावे लागते. पदोपदी उद्भवणाऱ्या अडचणींना तोंड द्यावे लागते, संघर्ष करावा लागतो. मगच परिवर्तनाची पहाट होते. पण तरी ही सुर्य उगवेल की, नाही. याचा भरवसा नाही. म्हणून समाजसेवकाचे जगणे अतिशय खडतर आणि पदोपदी आव्हानाला सामोरे जावे लागणारे असते.

अलीकडच्या काळात पदवी घेऊन समाजसेवक तयार केले जातात. अशा तरूणांकडून परिवर्तन घडेल असे मानने चुकीचे आहे. सध्याच्या समाज विज्ञान महाविद्यालयाच्या शिक्षणाची पध्दत समाजकार्य करण्याचे मार्गदर्शन करते हे खरे असले तरी, अशा अभ्यासक्रमातून परिवर्तनासाठी लागणारी उर्जा तयार होईल. या बद्दल माझ्या मनात शंकाच आहे. पण ऐवढे खरे की, समाज विज्ञानाचे हे शिक्षण पोटाला भाकरी देऊ शकेल. त्यांच्या हातून परिवर्तन घडेलच असे नाही. मात्र परिवर्तनासाठी अनेक जागा रिकाम्या आहेत. समाज शात्राचा पदवीधर पोट भरता भरता शिक्षण, अर्थकारण, राजकारण यात कांही परिवर्तन, कांही बदल घडवून आणू शकतो पण त्यासाठी किमान विचार निष्ठेची गरज आहे. ही गरज पुर्ण करण्याचा आमचा प्रयत्न आहे.

मनोगत

डॉ. प्रकाश जाधव, प्राचार्य.

शैक्षणिक वर्ष २०१४-२०१५ या वर्षाचा वार्षिक अंक आपल्या हाती देताना मला अतिशय आनंद होत आहे. महाविद्यालय शैक्षणिक वर्ष सुरु होण्याच्या पहिल्या दिवशी शैक्षणिक गुणवत्ता वाढावी या हेतूने वर्षभराचे नियोजन केले जाते. यात डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ नियम, संस्थेचे नियम व महाविद्यालयाचे नियम सर्वासमोर मांडून वार्षिक नियोजन तयार केले जाते. यामध्ये सर्व शिक्षक व कर्मचाऱ्यांच्या जबाबदाऱ्या निश्चित केल्या जातात. चालू शैक्षणिक वर्षासाठी प्रथम वर्ष ४० विद्यार्थी क्षमतेसाठी १३० विद्यार्थ्यांनी आपली नाव नोंदणी केली, म्हणजे एका जागेसाठी ३.२५ विद्यार्थ्यांनी आपली नाव नोंदणी केली. सामाजिक आरक्षण, महिला आरक्षण, विद्यापीठ आरक्षण उदा. ७० टक्के व ३० टक्के तशी निवड प्रक्रिया किचकट.

प्रवेश प्रक्रिया पूर्ण झाल्या नंतर लागलीच दुसऱ्या आठवड्यात पालक-विद्यार्थी- व्यवस्थापन-कर्मचारी मेळाव्याचे आयोजन केले जाते. त्यात पालकांनी मेळाव्यास येणे अनिवार्य आहे. कारण विद्यापीठ व महाविद्यालयाने तयार केलेले नियम शिक्षण घेणाऱ्या विद्यार्थ्यांबरोबरच पालकांना अवगत होणे महत्वाचे आहे. या मेळाव्यामध्ये विद्यार्थ्यांची महाविद्यालयातील उपस्थिती ७०% तर क्षेत्रकार्यासाठी ९०% उपस्थिती आवश्यक असल्याचे सांगितले जाते तसेच सामाजिक सर्वेक्षण, ग्रामीण शिबीर, सेमीनार, विद्यार्थ्यांची वैयक्तिक कॉन्फरन्स, ग्रुप कॉन्फरन्स, सेमीनार, गटचर्चा, एखाद्या सामाजिक समस्येवर फिल्म दाखवणे, क्षेत्रकार्याची कौशल्य कार्यशाळा, विद्यार्थ्यांना व्यावसायिक मार्गदर्शन, स्पर्धा परीक्षा मार्गदर्शन, गाव पातळीवरील औपचारीक व अनौपचारीक शिक्षण, विद्यार्थ्यांचा मोर्चांमध्ये सहभाग, पथनाट्यात सहभाग, संस्कारात्मक कार्यक्रम, युवक महोत्सवात सहभाग, अभ्यासदौरा, ब्लॉक प्लेसमेंट ट्रेनिंग, कॅम्पस इंटरव्ह्यू, अहवाल लेखन, सामाजिक समस्येचे संशोधन अशा विविध माध्यमातून विद्यार्थ्यांना घडवण्याचे कार्य महाविद्यालय करत आहे.

महाविद्यालयात सकाळी १०.२५ वा. प्रार्थना घेतली जाते. तसेच दर गुरुवारी सामुहिक जनजागृतीपर गीत गायले जाते. नाविण्यपूर्ण उपक्रम म्हणजे आठवड्याच्या दर सोमवारी व गुरुवारी विद्यार्थी खादी परीधान करतात. संस्थेच्या व्यवस्थापनापासून ते प्राध्यापक विद्यार्थी व शिक्षकेत्तर कर्मचारी महाविद्यालय परीसरात श्रमदान करतात. यात परीसर स्वच्छता, स्वच्छता गृहांची स्वच्छता इ. कामे केली जातात. जातीविरहीत समाज निर्मितीसाठी विद्यार्थ्यांची जात कळू नये म्हणून प्रत्येक विद्यार्थ्यांसोबत त्याच्या नावाने संवाद साधला जातो. कारण याशिवाय एकात्मतेची भावना निर्माण होणार नाही. याचे सर्वांचे फलित म्हणजे शासकीय व निमशासकीय पातळीवर मानवलोक समाज विज्ञान महाविद्यालयाचे विद्यार्थी निरनिराळ्या पदावर नौकरीसाठी निवडले जात आहेत.

संपूर्ण समाज हीच समाजकार्याची प्रयोगशाळा आहे ही संकल्पना डोळ्यासमोर ठेवून समाज कार्यकर्त्यांना कामाचे स्वरूप, समाजाच्या व्यथा आणि समस्या इत्यादींचे ज्ञान अवगत व्हावे म्हणून सर्व प्राध्यापक व कर्मचारी प्रामाणिकपणे आपापली कर्तव्ये बजावत आहेत. याकामी बाबूजींचे तसेच स्थानिक व्यवस्थापन समिती, कार्यवाह मानवलोक यांचे मार्गदर्शन आम्हाला मोलाचे ठरत आहे.

१) प्रवेश :

२०१४-१५ या शैक्षणिक वर्षात महाविद्यालयात एम. एस. डब्ल्यु प्रथम वर्षासाठी विद्यापीठ नियमाच्या निवड चाचणीत पात्र ठरलेल्या ४० विद्यार्थ्यांना प्रवेश देण्यात आला.

वर्ग	मुले	मुली	एकुण	अ.जा.		अ.ज.		इ.मा.व.		विजाभज		खुले		एकुण
				मुले	मुली	मुले	मुली	मुले	मुली	मुले	मुली	मुले	मुली	
एम. एस. डब्ल्यु प्रथम वर्ष	२४	१६	४०	०४	०५	०३	—	०६	—	०६	०३	०५	०८	४०
एम. एस. डब्ल्यु द्वितीय वर्ष	२९	१२	४१	०८	०८	०१	—	०६	०२	०५	—	०९	०२	४१
एकुण	५३	२८	८१	१२	१३	०४	—	१२	०२	११	०३	१४	१०	८१

प्रवेशासाठी पदवीच्या गुणाची टक्केवारी, महाविद्यालयाची प्रवेश पात्र परिक्षा आणि व्यक्तीगत मुलाखत या आधारावर प्रवेश दिला. विद्यार्थी निवडीसाठी महाविद्यालयात प्राध्यापक आणि स्थानिक नियामक समितीचे सदस्य आणि संस्थेतील पदाधिकारी यांच्या समित्या तयार करून प्रवेश निवड प्रक्रिया पार पाडली जाते. यावर्षी प्रवेशासाठी १३० अर्ज प्राप्त झाले होते. त्यातून वरील निकष पूर्ण करणारे ४० विद्यार्थी प्रथम वर्षासाठी निवडण्यात आले. पैकी एका विद्यार्थीनीने परिक्षा दिली नाही. द्वितीय वर्षात ४१ विद्यार्थ्यांनी प्रवेश घेतला. २०१२.२०१३ मध्ये शिकत असलेल्या एका विद्यार्थीनीने यावर्षी द्वितीय वर्षात प्रवेश घेतला. पैकी तीन विद्यार्थी परिक्षेस बसले नाही.

२) महाविद्यालयाचा निकाल :

वर्ग	परिक्षेस बसलेले विद्यार्थी संख्या	श्रेणी				टक्केवारी
		प्रथम	द्वितीय	एटी /केटी	नापास	
एमएसडब्ल्यु प्रथम वर्ष	३९	१९	१४	०५	०१	९७.४३
एमएसडब्ल्यु द्वितीय वर्ष	३८	३३	०१	—	०४	८९.४७

महाविद्यालयातील विद्यार्थ्यांच्या निकालीची स्थिती पुढीलप्रमाणे आहे. महाविद्यालयाचा विद्यापीठ स्तरावरील सरासरी निकाल ९३.४५ टक्के लागला. महाविद्यालयातून प्रतिक्षा प्रताप होवाळ ही ७३.२०% घेऊन सर्वप्रथम आली तर प्रतिमा कमलाकर कांबळे ही ७१.७८% घेऊन दुसऱ्या क्रमांकांने उत्तीर्ण झाली. सर्व उत्तीर्ण विद्यार्थ्यांचे महाविद्यालय स्तरावर व संस्था स्तरावर अभिनंदन करण्यात आले.

३) पालक, विद्यार्थी, व्यवस्थापन कर्मचारी मेळावा :

महाविद्यालयात प्रथम वर्षात प्रवेश घेतलेल्या विद्यार्थ्यांना व त्यांच्या पालकांना समाज कार्याच्या अभ्यासक्रमाची ओळख व्हावी, संस्थेची व महाविद्यालयाची ओळख व्हावी. महाविद्यालयातील नियम आणि शिस्तीची माहिती विद्यार्थ्यांसोबतच पालकांनाही व्हावी यासाठी दरवर्षी प्रमाणेच या वर्षीही महाविद्यालयात दिनांक १९ जुलै २०१४ रोजी पालक मेळाव्याचे आयोजन केले होते. या मेळाव्याच्या अध्यक्षस्थानी पालक प्रतिनिधी म्हणून श्री संदीप शिंदे हे होते. तर मार्गदर्शक व प्रमुख पाहुणे म्हणून श्रीमती प्रतिभा देशमुख, मुख्याध्यापिका, वेणुताई चव्हाण कन्या विद्यालय या होत्या.

संस्थेचे संस्थापक डॉ. द्वा. शा. लोहिया, संस्थेचे सचिव श्री. अनिकेत लोहिया, महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. प्रकाश जाधव, सर्व प्राध्यापक व शिक्षकेतर कर्मचारी उपस्थित होते. या मेळाव्यात डॉ. द्वा. शा. लोहिया यांनी संस्थेच्या आणि महाविद्यालयाच्या नियम व शिस्ती संबंधी पालकांना माहिती दिली. तसेच विद्यार्थ्यांनी महाविद्यालयात विद्यार्थ्यांसारखेच वागले पाहिजे कुठल्याही प्रकारचे अशोभनीय वर्तन, गुटखा, तंबाखू, सिगारेट, दारु इ. चे सेवन करणाऱ्यावर कडक कार्यवाही केली जाईल. याबाबत सूचना व्याख्यानातून विद्यार्थ्यांना दिल्या. सोबतच आर्थिक दृष्ट्या मागासलेल्या व अभ्यासात हुशार असणाऱ्या विद्यार्थ्यांना सर्व प्रकारचे सहकार्य करण्याचे आश्वासनही त्यांनी दिले.

प्राचार्य डॉ. प्रकाश जाधव यांनी आपल्या मार्गदर्शनात विद्यार्थ्यांसाठी असलेल्या सोयी सुविधांची माहिती दिली. तसेच दर गुरुवारी एक तास श्रमदान करणे आवश्यक आहे. प्रार्थनेला दररोज वेळेवर उपस्थित राहिले पाहिजे नाही तर अनुपस्थिती ग्राह्य धरली जाईल आणि अनुपस्थिती जास्त असेल तर परिक्षा फॉर्म भरता येणार नाही याची माहिती पालकांनाही असावी म्हणून या मेळाव्यात मुद्दाम माहिती देण्यात आली. अध्यक्ष स्थानी असलेले श्री. शिंदे यांनी विद्यार्थ्यांना घडविण्यासाठी महाविद्यालयाने जरूर ते नियम व शिस्त लावावी, विद्यार्थ्यांकडून चुका झाल्यास त्यासाठी त्यांना शिक्षाही द्यावी. आम्ही पालक म्हणून त्याचे समर्थन करू असा विश्वास उपस्थित सर्व पालकांच्या वतीने त्यांनी दिला.

४) ग्रंथालय — ग्रंथ प्रदर्शन :

महाविद्यालयात ४३१५ इतके अभ्यासक्रमाशी पुरक आणि सामाजिक विषयाशी संबंधीत कथा, कादंबऱ्या, साहित्य, विश्वकोष उपलब्ध आहेत. याशिवाय विविध प्रकाशनाची ३० नियतकालिके आणि राष्ट्रीय, राज्य, विभाग, जिल्हा आणि स्थानिक स्तरावरील अशी १२ वर्तमानपत्रे

उपलब्ध आहेत. ग्रंथालयात विद्यार्थ्यांसाठी व प्राध्यापकांसाठी स्वतंत्र वाचन कक्ष आहे. याशिवाय ग्रंथालयात ई-लायब्ररीची व्यवस्था करण्यात आलेली आहे. विद्यार्थ्यांना व प्राध्यापकांना ई-बुक रिसोर्स उपलब्ध व्हावेत म्हणून एन-लिस्ट इन्फ्लबनेट, ओपॅक ही सुविधा ग्रंथालयात उपलब्ध आहे. या शिवाय ग्रंथालयात विद्यार्थ्यांच्या सोयीसाठी दोन संगणक संच ठेवले आहेत. ग्रंथालय अधिकाधिक अत्याधुनिक आणि परिपूर्ण करण्याचा प्रयत्न ग्रंथालय प्रमुख व त्यांच्या सहकार्यांचा असतो.

यावर्षी ग्रंथालयाच्या वतीने दि. ०७ ऑगस्ट २०१४ रोजी **ग्रंथप्रदर्शनी** हा नाविण्यपूर्ण उपक्रम राबविण्यात आला. या प्रदर्शनात नवीन खरेदी केलेली पुस्तके व नियत कालीके, सोबतच आजपर्यंत न वाचली गेलेली पुस्तके ठेवण्यात आली होती. या प्रदर्शनाचे उद्घाटन संस्थेचे संस्थापक डॉ. द्वारकादासजी लोहिया यांच्या हस्ते करण्यात आले. याप्रसंगी संस्थेचे सचिव श्री. अनिकेत लोहिया, संस्थेतील कार्यकर्ते उपस्थित होते. दिवसभर चाललेल्या या प्रदर्शनात महाविद्यालयातील सर्व विद्यार्थी, प्राध्यापक, शिक्षकेतर कर्मचारी या सर्व वाचकांनी सहभाग घेतला व ग्रंथांची माहिती करून घेतली. प्रदर्शनामुळे निश्चितच वाचकांच्या ज्ञानात, अनुभवात माहितीची भर पडली. ग्रंथालयातील ग्रंथाचा चांगला वापर करणारा व वर्षभरात ज्यांनी अधिकाधिक पुस्तकांचे वाचन केले आहे अशा विद्यार्थ्यांचा प्रमाणपत्र देऊन गौरव करण्यात येतो.

५) क्षेत्रकार्य :

समाजकार्य शिक्षणाचा आत्मा म्हणून क्षेत्रकार्याकडे बघितले जाते. समाज कार्याचे शिक्षण घेणाऱ्या विद्यार्थ्यांना समाजकार्य करणाऱ्या वेगळ्या संस्था संघटनांची ओळख करून देणे गरजेचे असते. अशा ओळखीतून विद्यार्थ्यांना समाजकार्य करण्याची प्रेरणा निर्माण व्हावी, समाजातील दुर्लक्षित, वंचित, अंध, अपंग, मनोविकलांग, वृद्ध, दुर्धर आजाराने ग्रस्त, पिडीत या सर्वांच्या प्रती संवेदना निर्माण व्हावी, तसेच वरिल सर्व घटकांच्या पुर्नवसनासाठी कार्यरत असणाऱ्या संस्थांची माहिती विद्यार्थ्यांना देण्याच्या हेतूने संस्थांना परिचय भेटी दिल्या जातात.

अ) संस्था परिचय भेटी — या वर्षी एम. एस. डब्ल्यु. प्रथम वर्ष प्रवेश घेणाऱ्या विद्यार्थ्यांसाठी तसेच द्वितीय वर्षाच्या विद्यार्थ्यांसाठी दि. २१ जुलै ते २३ जुलै २०१४ या कालावधीत ८ विविध संस्थांना भेटी देण्यात आल्या. संस्था भेटीत संस्थेच्या उपक्रमांची प्रशासकिय कामकाजाची, संस्थेच्या भविष्यातील ध्येय धोरणांविषयीची माहिती विद्यार्थ्यांनी घेतली. या आधारावर महाविद्यालयात संस्था भेटीवर आधारीत सादरीकरण घेण्यात आले. यामध्ये विद्यार्थ्यांनी अहवाल रूपात, भित्तीपत्रकाच्या रूपात, नाटीका स्वरूपात, सादरीकरण केले. या सादरीकरणातून विद्यार्थ्यांमधील कला गुण

ओळखण्यास मदत झाली. सादरीकरणाचे संपूर्ण नियोजन, सुत्र संचलन, आभार इ. सर्व बाबी विद्यार्थ्यांनी पार पाडल्या.

ब) क्षेत्रकार्य — क्षेत्रकार्यामध्ये अभ्यासक्रमाचे प्रात्यक्षिक समुदायामध्ये आणि विविध संस्थांमध्ये केले जाते. एम. एस. डब्ल्यु. प्रथम वर्षातील विद्यार्थ्यांसाठी एजन्सीबेस (केस वर्क, ग्रुप वर्क) तर द्वितीय वर्षातील विद्यार्थ्यांसाठी विविध समुदायामध्ये प्लेसमेंट देण्यात आले. एजन्सीबेस क्षेत्रकार्यात समाज कार्याच्या व्यक्ती सहयोग कार्य आणि गटकार्य या दोन पध्दतीचा अवलंब विद्यार्थ्यांनी केला. या पध्दती अंतर्गत संस्थेतील व्यक्तीगत समस्या असणाऱ्या विद्यार्थ्यांची निवड करून केसवर्कची तत्वे, तंत्रे आणि कोशल्याचा वापर करून समस्या ग्रस्त व्यक्तीची समस्या सोडविण्यासाठी कार्य केले गेले. गटकार्यांतर्गत समान समस्या असलेल्या व्यक्तींचे गट तयार करून गटाच्या माध्यमातून त्यांचे प्रश्न समजावून घेणे. गटकार्याच्या तत्वांचा, तंत्रांचा आणि कौशल्याचा वापर करून गटकार्य करण्यात आले.

द्वितीय वर्षाच्या विद्यार्थ्यांनी विविध समुदायात जावून समुदाय संघटन यात समाजकार्याच्या तिसऱ्या पध्दतीचे प्रात्यक्षिक केले आहे. या पध्दती अंतर्गत समुदाय समजून घेणे, समुदायाचे प्रश्न ओळखणे व ते सोडविण्यासाठी समुदाय स्तरावर समुदाया सोबत कार्य केले. त्या सोबतच समुदायात फिल्ड अॅक्शन प्रोजेक्ट, कम्युनिटीबेस रिसर्च या प्रकारचे कार्य समुदायातील विविध समस्यांवर विद्यार्थ्यांनी केले.

दोन वर्षांच्या या अभ्यासक्रमात विद्यार्थ्यांनी समाज कार्याच्या सहाही पध्दती अभ्यासाव्यात यासाठी प्रयत्न केले जातात. मोर्चा, विविध शासकिय विभागांना निवेदने, बैठक सत्याग्रह यासारख्याही उपक्रमात विद्यार्थ्यांनी सहभाग घेतला.

क्षेत्रकार्यांतर्गत संस्था पर्यवेक्षकांची बैठक दिनांक १७ जुलै २०१४ रोजी महाविद्यालयाचे प्राचार्य यांच्या अध्यक्षतेखाली घेण्यात आली. या बैठकीत संस्थेतर्गत करावयाचे क्षेत्रकार्य, विद्यार्थ्यांना येणाऱ्या अडचणी व क्षेत्रकार्य संस्था आणि महाविद्यालय यांच्या सहकार्याने समस्याग्रस्तांना येणाऱ्या अडचणींची उकल करण्यासंबंधी चर्चा करण्यात आली. या बैठकिस १४ संस्थांचे संस्थाप्रमुख/प्रतिनिधी उपस्थित होते.

६) ग्रामीण शिबीर :

एम. एस. डब्ल्यु. प्रथम वर्षाच्या विद्यार्थ्यांसाठी अभ्यासक्रमांतर्गत अनिवार्य असलेल्या ग्रामीण शिबीराचे आयोजन दिनांक ०६ ते १० जानेवारी २०१५ या कालावधीत मौजे कुरणवाडी ता.

अंबाजोगाई येथे करण्यात आले होते. शिबीरात दहा विद्यार्थ्यांचे चार गट करून या गटांना पंचायतराज, शिक्षण, आरोग्य आणि पाणलोट क्षेत्र विकास असे विषय देण्यात आले होते. या विषयावर विद्यार्थ्यांनी गावांमध्ये जाऊन बेस लाईन सर्वेक्षण केले. तसेच पी. आर. ए. चे अवलोकनही केले. लोकांमध्ये जाऊन त्यांच्याशी संवाद साधून संबंधित विषयावर माहिती जाणुन घेतली तसेच जनजागृती केली. शिबीर संयोजक म्हणुन डॉ. नजीर शेख व प्रा. सुकेशिनी जोगदंड यांनी काम पाहिले.

७) अभ्यास सहल :

एम.एस. डब्ल्यु व्दितीय वर्षाच्या विद्यार्थ्यांसाठी दिनांक रोजी अभ्यास सहलीचे आयोजन करण्यात आले होते. ही सहल औरंगाबाद, पैठण, दौलताबाद येथे नेण्यात आली. विद्यार्थ्यांसोबत डॉ. नजीर शेख, डॉ. अरुंधती पाटील आणि डॉ. रमा पांडे इत्यादी प्राध्यापक गेले होते.

८) आजीवन शिक्षण आणि विस्तार विभाग :

महाविद्यालयात २००३ पासून विद्यापीठाच्या विस्तार शिक्षण विभागाअंतर्गत आजीवन शिक्षण आणि विस्तार विभाग यांच्या वतीने दरवर्षी महाविद्यालयीन विद्यार्थ्यांसाठी बौद्धिक ज्ञाना बरोबरच व्यावसायिक ज्ञानाचे शिक्षण दिले जाते. या ज्ञानाचा उपयोग गाव पातळीवर कसा करता येईल यासाठीही गाव पातळीवर विविध कार्यक्रमांचे आयोजन करण्यात आले. यामध्ये प्रामुख्याने महाविद्यालय स्तरावर समाजकार्यापुढील आव्हाने या विषयावर डॉ. विलास बेत वालचंद कॉलेज समाजकार्य विभाग सोलापुर यांचे मार्गदर्शन, विद्यार्थ्यांची हिमोग्लोबीन व आरोग्य तपासणी, महिलाविषयक कायदे आणि पोलीसांची भुमिका या विषयावर पोलीस उपअधिक्षक डॉ. काकासाहेब डोळे यांचे व्याख्यान, अंधाराशी दोन हात या पुस्तकाचे लेखक श्री. अमृत महाजन व श्री. गुंडाळे या लेखकांचा विद्यार्थ्यांशी संवाद घडवून आणला. शिक्षण व्यवस्था व शास्त्रीय दृष्टीकोन या विषयावर प्रसाद चिक्षे व कौस्तुभ देशपांडे यांचे व्याख्यान, शेती समस्येचे गेवराई तालुक्यातील ४१ शेतकऱ्यांचे सर्वेक्षण, पथनाटय कार्यशाळा इत्यादींचे आयोजन करण्यात आले होते.

गाव पातळीवर, मौजे वाघाळा येथे महिला कायदेविषयक साक्षरता, स्वच्छता अभियान, महिला परिषद, प्रजासत्ताक दिनी जि. प. शाळांमध्ये विविध स्पर्धांचे आयोजन करण्यात आले. रविवारपेठ येथे स्वच्छता अभियान व पर्यावरण विषयक जागृती कार्यक्रम घेण्यात आला. याशिवाय मनाचे स्वास्थ्य, रोजगार विषयक सल्ला व मार्गदर्शन यांचे आयोजन करण्यात आले होते. या सर्व उपक्रमातुन विद्यार्थ्यांना कार्यक्रमांचे नियोजन कसे करावे, गाव पातळीवर माहिती कशी पोहोचवावी,

लोकसहभाग कसा मिळवावा व विविध कार्यक्रमातून मिळालेल्या माहितीचा उपयोग ज्ञान विकासासाठी कसा करावा याचे आकलन झाले.

९) ब्लॉक प्लेसमेंट ट्रेनिंग :

समाजकार्य अभ्यास क्रमाचा एक अनिवार्य भाग म्हणजे ब्लॉक प्लेसमेंट ट्रेनिंग. ब्लॉक प्लेसमेंट ट्रेनिंगसाठी एम. एस. डब्ल्यु. द्वितीय वर्षाच्या विद्यार्थ्यांना महाराष्ट्रातील नामवंत अशा स्वयंसेवी संस्थांमध्ये एक महिन्यासाठी पाठविले जाते. बी. पी. टी. चा उद्देश विद्यार्थ्यांना स्वयंसेवी संस्थांच्या उपक्रमाचा अनुभव मिळवून देणे, संस्थांना मिळणाऱ्या देणग्यांचा, देणगीदार संस्थांचा तसेच प्रशासकिय कामकाजाचा अनुभव करून देणे हा असतो. त्यानुसार या वर्षी एम. एस. डब्ल्यु. द्वितीय वर्षाच्या ३८ विद्यार्थ्यांना महाराष्ट्रातील मुंबई, पुणे, अहमदनगर, सोलापूर, औरंगाबाद, नाशिक तसेच मध्यप्रदेशातील भोपाळ अशा विविध ठिकाणी दि. १ मे २०१५ ते दि. ३१ मे २०१५ या कालावधीसाठी पाठविण्यात आले. ब्लॉक प्लेसमेंट ट्रेनिंग पूर्ण केल्याचे प्रमाणपत्र महाविद्यालयास सादर केले. ब्लॉक प्लेसमेंट पूर्ण केल्यानंतर विद्यार्थ्यांकडून त्याचा अहवाल, दैनंदिनी महाविद्यालयात जमा करून घेऊन बी. पी. टी. चा अहवाल तयार करण्यात आला.

१०) विद्यार्थी कल्याण विभाग – कमवा व शिका योजना :

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ औरंगाबाद च्या विद्यार्थी कल्याण विभागाच्या वतीने चालविण्यात येणाऱ्या कै. वसंतरावजी काळे स्वाभिमान शिक्षण योजना (कमवा व शिका) महाविद्यालयात डिसेंबर २०१४ पासून राबविण्यात येत आहे. या योजनेत विद्यापीठाचा ५० टक्के वाटा आणि महाविद्यालयाचा ५० टक्के वाटा एकत्र करून ही योजना अंमलात आणली जाते. यावर्षी या योजनेतर्गत विद्यापीठाकडून रूपये ५०००/- प्राप्त झाले होते. अनुसूचित जाती, विमुक्त जाती, इतर मागासवर्गीय प्रवर्गातील आर्थिक दृष्ट्या दुर्बल अशा ०४ विद्यार्थ्यांची निवड करण्यात आली. या योजनेअंतर्गत प्रत्येक विद्यार्थ्याला दरमहा ३०० रु. या प्रमाणे चार महिन्यांचे मानधन देण्यात आले. या उपक्रमाचा स्वतंत्र अहवाल तयार करून तो विद्यापीठास सादर करण्यात आला. कार्यक्रमाचे समन्वयक म्हणून प्रा. सुकेशिनी जोगदंड काम पहातात.

११) सांस्कृतिक विभाग

अ) वार्षिक स्नेहसंमेलन – दिनांक ०४ ते ०६ फेब्रुवारी २०१५ रोजी महाविद्यालयात वार्षिक स्नेहसंमेलन घेण्यात आले. या स्नेहसंमेलनात एम.एस.डब्ल्यु प्रथम व द्वितीय वर्षाच्या सर्व विद्यार्थ्यांनी सक्रिय सहभाग नोंदविला. तीन दिवस चाललेल्या या उपक्रमात प्रांतीय वेशभुषा स्पर्धा,

अंताक्षरी स्पर्धा, व्हॉलीबॉल व डॉसबॉल स्पर्धा, पोष्टर पेंटिंग तसेच कोलाज निर्मिती स्पर्धा, प्रश्नमंजुषा व विनोदी अभिनय स्पर्धांचे आयोजन करण्यात आले होते. शेवटच्या दिवशी बक्षीस वितरण व सांस्कृतिक कार्यक्रमाचे आयोजन करण्यात आले होते. विद्यार्थ्यांना आपल्या कलागुणांना वाव देणारा हा उपक्रम असून स्नेहसंमेलनाच्या माध्यमातून विद्यार्थ्यांमधील आपसी मतभेद कमी होण्यास चालना मिळते. त्यामुळे स्नेहसंमेलन एकोपा निर्माण करण्याचे काम करते असे मत उद्घाटन प्रसंगी मानवलोकचे कार्यवाह श्री. अनिकेत लोहिया यांनी व्यक्त केले. तर सुजाण समाजाच्या निर्मितीसाठी समाजकार्य महाविद्यालये महत्वाची भुमिका पार पाडतात. स्नेहसंमेलनात घेण्यात आलेले उपक्रमही याच धर्तीवर असल्यामुळे विद्यार्थ्यांमध्ये समाजाप्रती असलेले दृष्टीकोन, जाणीव अधिक प्रगल्भ करण्याचे काम महाविद्यालयाच्या स्नेहसंमेलनाने केले असे मत बक्षीस वितरण प्रसंगी प्रा. डॉ. जनार्दन सोनवणे यांनी व्यक्त केले. स्नेहसंमेलनाचे नियोजन, कार्यक्रम आखणी, सुत्रसंचालन इत्यादी सर्व जबाबदाऱ्या विद्यार्थ्यांनी यशस्वीरित्या पार पाडल्या.

ब) युवक महोत्सव — डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ अंतर्गत १३ ते १६ डिसेंबर २०१४ या कालावधीत औरंगाबाद येथे घेण्यात आलेल्या केंद्रिय युवक महोत्सवात महाविद्यालयातील ११ विद्यार्थी सहभागी झाले होते. पोष्टर पेंटिंग, प्रश्नमंजुषा, मुकअभिनय, गायन इत्यादी कलाप्रकारात विद्यार्थ्यांनी आपला सहभाग नोंदविला. विद्यार्थ्यांच्या प्रवास व इतर खर्चाची सोय महाविद्यालयाच्या वतीने करण्यात आली.

१२) विविध समित्या :

रॅगिंग विरोधी समिती — महाविद्यालयात नवीन प्रवेश घेणाऱ्या विद्यार्थ्यांना वरील विद्यार्थ्यांकडून कुठल्याही प्रकारचा मानसिक, शारिरीक त्रास होऊ नये यासाठी रॅगिंग विरोधी समिती महाराष्ट्र शासनाच्या अधिनियमानुसार स्थापन करण्यात आली आहे. समाज कार्याचे शिक्षण देणारे महाविद्यालय असल्यामुळे महाविद्यालयात रॅगिंगचे प्रकार होत नाहीत. स्त्री-पुरुष समानता, आर्थिक सामाजिक विषमता यावर आधारीत कुठल्याही प्रकारचे भेदभाव न करण्याचे संस्कार महाविद्यालयात केले जातात. आज पर्यंत अशा प्रकारची एकही तक्रार समिती समोर आलेली नाही.

महिला लैंगिक अत्याचार विरोधी समिती — २०१३ च्या लोकसभेत पारित झालेल्या विधेयकानुसार महाविद्यालयात महिला लैंगिक अत्याचार विरोधी समिती महिलांवरील लैंगिक अत्याचाराच्या निवारणासाठी स्थापन करण्यात आली आहे.

अंतर्गत गुणवत्ता मुल्यापन समिती (IQAC) — महाविद्यालयात गुणवत्ता वाढीसाठी IQAC ची स्थापना करण्यात आलेली आहे. या समिती अंतर्गत आणि बाह्य संसाधनांचा शोध घेऊन

महाविद्यालयाची गुणवत्ता वाढविण्यासाठी प्रयत्न करण्यात येतात. या समितीच्या समन्वयक म्हणून प्रा. डॉ. रमा पांडे या काम पाहतात. शैक्षणिक वर्ष २०१४-२०१५ मध्ये महाविद्यालयाचे नॅक अंतर्गत मुल्यमापन करण्यात आले. महाविद्यालयाची व विद्यार्थ्यांची अंतर्गत गुणवत्ता वाढविण्यासाठी समितीने वेळोवेळी १५ बैठका घेऊन सूचना केल्या, सुविधांची मागणी केली त्यानुसार अंमलबजावणी करून घेतली. विद्यार्थ्यांसाठी करियर मार्गदर्शन शिबीरे, स्पर्धा परिक्षा मार्गदर्शन शिबीर आणि अभ्यासाशी निगडित विषयांवरील मार्गदर्शन शिबीरांचे आयोजन करण्यात आले होते. या समितीच्या वतीने अल्पसंख्याक, मागासवर्गीय, अभ्यासात मागे असणारे विद्यार्थी, विशेष गरजू विद्यार्थी (अपंग) यांना गरजेनुसार वेळोवेळी सहकार्य करण्यात आले.

सामाजिक न्याय व सक्षमीकरण समिती — महाविद्यालयातील अनुसूचित जाती जमाती, विमुक्त जाती भटक्या जमाती व इतर मागास प्रवर्गातील विद्यार्थ्यांच्या हितासाठी विद्यापीठ अनुदान आयोग, नॅक आणि महाराष्ट्र शासनाच्या उच्च शिक्षण विभागाच्या निर्देशानुसार महाविद्यालयात सामाजिक न्याय व सक्षमीकरण समिती स्थापन करण्यात आली आहे. या समितीत सात सदस्य असून चार सदस्य विद्यार्थी प्रतिनिधी आहेत. समितीच्या अध्यक्षस्थानी प्राचार्य तर समितीचे कामकाज पाहण्यासाठी समन्वयक म्हणून शिक्षक प्रतिनिधी प्रा. सुकेशिनी जोगदंड यांची निवड करण्यात आली. या वर्षी समितीच्या वतीने अनुसूचित जाती जमाती, विमुक्त जाती, भटक्या जमाती व इतर मागास प्रवर्गातील विद्यार्थ्यांसाठी जिल्हास्तरीय वक्तृत्व स्पर्धा व एक दिवशीय शिबीराचे आयोजन ०९व १० डिसेंबर २०१४ रोजी करण्यात आले होते. या स्पर्धेत बीड जिल्हयातील वरीष्ठ महाविद्यालयातून ८० स्पर्धक सहभागी झाले होते. एक दिवशीय शिबीरासाठी कोल्हापुर येथील डॉ. सुनिलकुमार लवटे, श्री. काकासाहेब डोळे, पोलीस उपअधिक्षक, अंबाजोगाई, डॉ. श्रीकांत गायकवाड, महात्मा बसवेश्वर महाविद्यालय, लातूर तसेच श्री. रवीकांत शिंदे, सहायक आयुक्त समाज कल्याण बीड हे मार्गदर्शक म्हणून उपस्थित होते. वक्तृत्व स्पर्धेत एम.एस.डब्ल्यु व्दितीय वर्षातील वर्षी सुर्यकांत जोगदंड हिने तृतीय पारितोषिक मिळविले. तर निबंध स्पर्धेत अजय अशोकराव आवाडे प्रथम आणि प्रतिमा कमलाकर कांबळे हिने तृतीय पारितोषिक मिळविले. महाविद्यालय, संस्था प्रमुखांनी विजेत्यांचे अभिनंदन केले.

समितीच्या वतीने या वर्षी महाविद्यालयातील एम. एस. डब्ल्यु. प्रथम व द्वितीय वर्षांच्या १८ विद्यार्थ्यांचे (अ. जा १०, विजाभज ०८) विद्यावेतन मिळण्यासाठी फॉर्म भरून सहायक आयुक्त, समाज कल्याण, बीड यांच्याकडे पाठविण्यात आलेले आहेत. त्याचा पाठपुरावा समितीच्या वतीने सुरु आहे. अनिता विष्णु वाघचौरै एम. एस. डब्ल्यु. प्रथम वर्ष या विद्यार्थीनीला शासकिय

वसतीगृहात प्रवेश मिळवून देण्यात आला. विविध कार्यक्रमासंदर्भात समिती सदस्यांच्या चार बैठका घेण्यात आल्या.

१३) विद्यार्थी संसद :

युजीसी व विद्यापीठाच्या नियमावली नुसार या वर्षी आठ विद्यार्थ्यांची विद्यार्थी संसद स्थापन करण्यात आली. संसदेची निवड विद्यार्थ्यांनी निवड प्रक्रियेतून पूर्ण केली. संसदेमधील एक प्रतिनिधी हा विद्यापीठ संसदेचा प्रतिनिधी म्हणून नेमला गेला. विद्यापीठ संसदेच्या वतीने महाविद्यालयात विविध सांस्कृतिक कार्यक्रमांचे,

वार्षिक स्नेहसंमेलनाचे, व्याख्यानमालांचे, प्रथम वर्षात प्रवेश घेणाऱ्या विद्यार्थ्यांचा स्वागत समारोह आणि द्वितीय वर्षातील विद्यार्थ्यांसाठी

विद्यार्थ्यांचे नांव	वर्ग	पद
सय्यद सुलतान फारुख	एम. एस. डब्ल्यु. द्वितीय वर्ष	विद्यापीठ प्रतिनिधी
सोमनाथ एकनाथ गर्जे	एम. एस. डब्ल्यु. द्वितीय वर्ष	एन. सी. सी. प्रतिनिधी
शैलजा विलास पवार	एम. एस. डब्ल्यु. द्वितीय वर्ष	महिला प्रतिनिधी
प्रतिक्षा प्रताप होवाळ	एम. एस. डब्ल्यु. द्वितीय वर्ष	वर्ग प्रतिनिधी
प्रदिप श्रीराम तटाळे	एम. एस. डब्ल्यु. प्रथम वर्ष	क्रिडा प्रतिनिधी
वैशाली अनंत पिंपळे	एम. एस. डब्ल्यु. प्रथम वर्ष	वर्ग प्रतिनिधी

निरोप समारंभाचे आयोजन करण्यात आले होते. या सर्व उपक्रमात जास्तीत जास्त विद्यार्थ्यांनी सहभाग नोंदवावा यासाठी संसदेकडून प्रयत्न केले गेले. विद्यार्थ्यांच्या महाविद्यालय स्तरावर असणाऱ्या तक्रारी, अडचणींचे निरसन प्राचार्य व विद्यार्थी संसद समन्वयक यांच्या सल्ल्याने केले गेले. महाविद्यालयाच्या वतीने सर्व विद्यार्थ्यांचा विद्यार्थी सुरक्षितता विमा काढण्यात आला.

१४) नॅक मुल्यांकन :

दिनांक २६ ते २८ फेब्रुवारी २०१५ रोजी विद्यापीठ अनुदान आयोग दिल्ली यांच्या नियमानुसार महाविद्यालयाचे मुल्यमापन नॅक समितीद्वारे करण्यात आले. मुल्यमापन करण्यासाठी चेअरमन डॉ. पचौरी, उत्तराखंड, समन्वयक डॉ. आर शंकर, तामीळनाडू, सदस्य डॉ. जॉन्सन प्रशांत, केरळ इत्यादी आले होते. महाविद्यालयाने तयार केलेल्या सर्व अद्यावत रेकॉर्डची, महाविद्यालयातर्गत देण्यात येणाऱ्या सोयीसुविधांची पाहणी केली. विद्यार्थ्यांशी व त्यांच्या पालकांशी चर्चा, कर्मचारी व प्राध्यापकांशी चर्चा केली. क्षेत्रकार्यातर्गत विविध संस्था आणि समुदायांना भेटी देऊन माहिती घेतली. त्याचबरोबर व्यवस्थापन समिती व संस्था पदाधिकारी यांचेसोबत चर्चा केली. महाविद्यालयाच्या कार्याविषयी, उपक्रमाविषयी समाधान व्यक्त करून आपला अहवाल गुप्त स्वरूपात महाविद्यालयाच्या प्राचार्यांकडे दिला. तीन महिन्यांनंतर दिनांक १३ मे २०१५ रोजी महाविद्यालयाला नॅक कडून बी दर्जा मिळाल्याचे प्रमाणपत्र प्राप्त झाले.

१५) रोजगार मार्गदर्शन कक्ष :

या कक्षाच्या वतीने एम. एस. डब्ल्यू. उत्तीर्ण विद्यार्थ्यांना विविध ठिकाणी नौकरीच्या संधी उपलब्ध असल्याबाबतचे मार्गदर्शन, समुपदेशन तसेच कॅम्पस इंटरव्यूचे आयोजन केले जाते. सोबतच दुर्गम भागात राहणाऱ्या विद्यार्थ्यांना संदेश देऊन नोकरी विषयक जाहिरातींची माहिती दिली जाते. जेणे करून महाविद्यालयाच्या अधिकाधिक विद्यार्थ्यांना नोकरी उपलब्ध व्हावी हा हेतू कक्ष स्थापन करण्यामागे आहे. या वर्षी कक्षाच्या वतीने चार वेळा कॅम्पस इंटरव्यूचे आयोजन चार संस्थांसाठी करण्यात आले होते. या मुलाखतीद्वारा १० विद्यार्थ्यांना नोकरी मिळवून देण्यात आली.

१६) दिनविशेष :

- दि. १५ ऑगस्ट २०१४ रोजी ६८ व्या स्वातंत्र्य दिनानिमित्त महाविद्यालयात झेंडावंदन करण्यात आले. झेंडावंदना नंतर व्याख्यानाचा कार्यक्रम घेण्यात आला. भारतीय स्वातंत्र्य, लोकशाही व्यवस्था याची सांगड घालत डॉ. द्वारकादास लोहिया यांनी भारतीय नागरिकांच्या मानवी हक्कांवर प्रकाश टाकला. वरिल सर्व बाबींची माहिती विद्यार्थ्यांना करून देणे हा त्या पाठीमागे हेतू होता. शेवटी चहापानाने या कार्यक्रमाचा समारोप करण्यात आला.
- दि. २३ ऑगस्ट २०१४ रोजी डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठाचा ५६ वा वर्धापन दिन महाविद्यालयात विद्यापीठ ध्वजवंदन आणि विद्यापीठ गीताने साजरा करण्यात आला. या निमित्ताने विद्यापीठस्तरीय उच्च शिक्षणाचा दर्जा या विषयावर डॉ. सनसनवाल दिल्ली यांचे व्याख्यान विद्यार्थ्यांसाठी आयोजित करण्यात आले होते. या विषयावर बोलताना डॉ. सनसनवाल यांनी उच्च शिक्षणातील गुणवत्ता प्रत्येक विद्यार्थ्यांने जपली तर भविष्यात तो यशस्वी होऊ शकतो. शिक्षण घेतांना प्रश्न विचारले पाहिजे. विद्यार्थ्यांचे संघटन असले पाहिजे, समाजाप्रती आपले उत्तरदायित्व असले पाहिजे, सतत शिकण्याची वृत्ती जोपासली पाहिजे, वेळेचे नियोजन करता आले पाहिजे. तरच गुणवत्ता प्राप्त करणे शक्य होते असे मत त्यांनी व्यक्त केले.
- दि. १७ सप्टेंबर २०१४ रोजी मराठवाडा मुक्ती संग्राम दिन महाविद्यालयात ध्वजारोहणाने साजरा करण्यात आला. ध्वजारोहणानंतर मराठवाडयाला निजामाच्या तावडीतून सोडविण्यासाठी बीड जिल्हयात अंबाजोगाई तालुक्यात आणि मराठवाडा परिसरात ज्यांनी ज्यांनी आपले बलिदान दिले त्या सगळ्यांची ओळख डॉ. द्वारकादास लोहिया यांनी विद्यार्थ्यांना करून दिली. या निमित्ताने मराठवाडा मुक्ती संग्रामात असणाऱ्यांना आदरांजली वाहण्यात आली.
- दि. २ ऑक्टोबर २०१४ रोजी महात्मा गांधी आणि लाल बहादूर शास्त्री यांची जयंती महाविद्यालयात साजरी करण्यात आली. याप्रसंगी महात्मा गांधी फाऊंडेशन, जळगाव आणि

महाविद्यालय यांच्या वतीने गांधी विचार संस्कार परिक्षा घेण्यात आली. या परिक्षेस ७८ विद्यार्थी सहभागी झाले होते. विद्यापीठ स्तरावर घेण्यात आलेल्या या परिक्षेत महाविद्यालयातील एम.एस. डब्ल्यु प्रथम वर्षातील रजनीगंधा दिलीप माने व एम.एस.डब्ल्यु द्वितीय वर्षातील राहुल बालासाहेब सरवदे यांना वरीष्ठ गटातून फाऊंडेशनच्या वतीने गोल्ड मेडल देऊन सन्मानित करण्यात आले. सर्व विद्यार्थ्यांना सहभागाचे प्रमाणपत्र फाऊंडेशनच्या वतीने देण्यात आले. तसेच परिक्षा घेण्यासाठी पुढाकार घेतल्यामुळे महाविद्यालयाचाही सन्मान चिन्ह व प्रमाणपत्र देऊन गौरव करण्यात आला. परिक्षेचे नियोजन व परिक्षेसंबंधीचे सर्व कामकाज समन्वयक म्हणून प्रा. सुकेशिनी जोगदंड यांनी पाहिले.

- दि. १४ जानेवारी २०१५ रोजी डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ नामविस्तार दिन महाविद्यालयात साजरा करण्यात आला.
- दि. २६ जानेवारी २०१५ रोजी ६५ वा प्रजासत्ताक दिन महाविद्यालयात ध्वजवंदनाने साजरा करण्यात आला.
- छत्रपती शिवाजी महाराज जयंती निमित्ताने दि. २१ फेब्रुवारी २०१५ रोजी महाविद्यालयात प्रा. अर्जुन जाधव, लातूर यांचे व्याख्यान आयोजित करण्यात आले होते. त्यांनी शिवाजी महाराज यांच्या कार्यकर्तृत्वाविषयी विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन केले.
- दि. ८ मार्च २०१५ रोजी जागतिक महिला दिन साजरा करण्यात आला. याप्रसंगी डॉ मिलिंद पोतदार, लातूर यांचे मनाचे स्वास्थ्य या विषयावर व्याख्यान आयोजित करण्यात आले होते.
- दि. १४ एप्रिल २०१५ रोजी भारतरत्न डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांची १२४ वी जयंती प्रतिमेस पुष्पहार अर्पण करून साजरी करण्यात आली.
- दि. १ मे २०१५ रोजी महाराष्ट्र दिन व जागतिक कामगार दिन ध्वजवंदनाने साजरा करण्यात आला.

१७) संशोधन केंद्र :

महाविद्यालयामध्ये दिनांक १८ ते २४ ऑगस्ट २०१४ या कालावधीत **कोर्स वर्क ऑन रिसर्च मेथडॉलॉजी** या विषयावर कार्यशाळा घेण्यात आली. साधन व्यक्ती म्हणून दिल्ली येथील डॉ. सनसनवाल हे उपस्थित होते. या कार्यशाळेत २६ संशोधक पीएच.डी. विद्यार्थी व प्राध्यापक सहभागी झाले होते. महाविद्यालयातील सर्व प्राध्यापक यावेळी उपस्थित होते.

असर सर्वेक्षण – असर मुंबई शाखेच्या वतीने बीड जिल्हयातील ३० गावातील प्राथमिक शळांमधील गुणवत्ता तपासणीसाठी सर्वेक्षण करण्याचे काम महाविद्यालयास मिळाले होते. त्यानुसार असरच्या मार्गदर्शकांनी दोन दिवस प्रशिक्षण दिले व उर्वरित पाच दिवसात महाविद्यालयातील एमएसडब्ल्यु प्रथम व द्वितीय वर्षाच्या ७० विद्यार्थ्यांनी सर्वेचे काम केले. त्याचा अहवाल तयार करून तो असर मुंबई शाखेला जमा करण्यात आला.

शेतकरी आत्महत्या सर्वेक्षण – मानवलोक समाज विज्ञान महाविद्यालयाच्या संशोधन केन्द्रांतर्गत बीड जिल्हयात आत्महत्या केलेल्या शेतकऱ्यांच्या कुटुंबांचा अभ्यास संशोधन केन्द्राच्या संचालक डॉ. अरुंधती पाटील यांच्या मार्गदर्शनाखाली अभ्यास करण्यात आला. त्या विषयी थोडक्यात पुढील प्रमाणे - शेती आणि शेतीवर आधारीत उद्योगांच्या भारताच्या एकुण उत्पन्नात २२ टक्के वाटा आहे. जवळपास ६५ ते ७० टक्के लोकांची जीविका शेतीवर अवलंबून आहे पण तरीही शेतकऱ्यांवर आत्महत्येची वेळ आली आहे. हे प्रमाण आंध्रप्रदेश, छत्तीसगड, कर्नाटक, मध्यप्रदेश आणि महाराष्ट्रात सर्वाधिक असल्याचे दिसून येते. त्याची अनेक कारणे आहेत. आत्महत्या केलेल्या शेतकऱ्यांमध्ये ७० टक्के कापूस उत्पादक शेतकरी आहेत. सन २०१४-२०१५ मध्ये महाराष्ट्रात मराठवाड्यातील शेतकऱ्यांनी सर्वाधिक आत्महत्या केल्या आहेत. सन २००७ मध्ये आर. राधाकृष्ण समितीने देशातील १०० जिल्ह्यांचा कृषि विषयक अभ्यास केला. त्यात मराठवाडा विभाग हा शेतकरी आत्महत्येच्या दृष्टीने अतिशय संवेदनशील असल्याचे दिसून आले.

सन २०१४ मध्ये बीड जिल्ह्यात एकुण १५० शेतकऱ्यांनी आत्महत्या केल्या. गेवराई तालुक्यात सर्वाधिक ४६ शेतकरी आत्महत्यांची नोंद झाली आहे त्यामुळे गेवराई तालुका अभ्यासासाठी निवडण्यात आला व अशा ४१ कुटुंबांना भेटी देण्यात आल्या. मुलाखत अनुसूची, गटचर्चा याद्वारे माहिती मिळवण्यात आली. आत्महत्या केलेल्या शेतकऱ्यांमध्ये जात निहाय पाहणी केली असता अनु. जाती ०४, मुस्लिम ०१, मराठा १५, भटक्या जमाती १८, इतर मागासवर्गीय ०२ इतक्या शेतकऱ्यांनी आत्महत्या केल्या आहेत. आत्महत्या केलेल्या शेतकऱ्यांमधील सर्वाधिक शेतकरी हे ३१ ते ४० या वयोगटातील आहेत. त्यांचे शिक्षणही प्राथमिक व माध्यमिक स्तरापर्यंत झाले आहे. ४१ पैकी २९ कोरडवाहू शेती असणारे शेतकरी आहेत व १२ शेतकऱ्यांच्या शेतीमध्ये अल्प सिंचनाची सोय आहे. १८ शेतकऱ्यांकडे तीन एकरांपेक्षा कमी शेती आहे. केवळ तीन शेतकऱ्यांकडे १० एकरांपेक्षा जास्त शेती आहे. आत्महत्याग्रस्त शेतकऱ्यांनी त्यांना उद्भवलेल्या अडचणीविषयी, कर्जाविषयी तसेच व्याजदराबाबत घरातील सदस्यांशी चर्चा केली नसल्याचे अभ्यासांती स्पष्ट झाले. या कुटुंबांमध्ये सुसंवादाचा अभाव होता. आत्महत्या केलेल्या शेतकऱ्यांच्या पत्नीचा पीक पध्दती, कर्ज इ. बाबतच्या निर्णय प्रक्रियेत सहभाग अत्यल्प होता. या कुटुंबातील सात मुली या ११ ते १७ वयोगटातील आहेत. त्याचा परिणाम त्यांच्या शिक्षणावर होत आहे. स्वाभाविकपणे बालविवाह सुध्दा होण्याची शक्यता आहे. ४३ टक्के आत्महत्याग्रस्त शेतकरी मद्यपान व जुगाराच्या आहारी गेले असल्याचे निदर्शनास आले. व्यसनाधीनतेमुळे कौटुंबिक संघर्ष

उद्भवत होता परिणामी अशा कुटूंबात सुसंवादाचा अभाव होता. शेतकऱ्यांना समूपदेशन करण्याची नितांत आवश्यकता आहे.

गेवराई तालुका हा तुलनेने बागायती क्षेत्र असलेला तालुका आहे. तालुक्यातून गोदावरी नदी वाहते तसेच तालुक्यामध्ये दोन कॅनॉल आहेत परंतु तरीही आत्महत्या केलेल्या शेतकऱ्यांपैकी ७५ टक्के शेतकऱ्यांच्या शेतीमध्ये सिंचन करण्यात आले नव्हते. याद्वारे कृषि विभागाचे या भागाकडे दुर्लक्ष असल्याचे स्पष्ट होते. या कुटूंबांकडे पशुधनही अल्प प्रमाणात उपलब्ध आहे. त्यामुळे आर्थिक दृष्ट्या ते अस्थिर आहेत. या सर्वेमध्ये महाविद्यालयातील विद्यार्थ्यांनी सहभाग घेतला. त्यांना प्रा. डॉ. अरुंधती पाटील यांनी मार्गदर्शन केले.

प्राध्यापकांचे संशोधन - शैक्षणिक वर्ष २०१४-१५ या वर्षात महाविद्यालयीन प्राध्यापकांनी राष्ट्रीय तसेच आंतरराष्ट्रीय स्तरावर संशोधन पेपर सादरीकरण केले.

अ. क्र.	प्राध्यापकाचे नाव	आंतरराष्ट्रीय स्तर	राष्ट्रीय स्तर
१	डॉ. प्रकाश जाधव	०१	०२
२	डॉ. नजीर शेख	--	०१
३	डॉ. अरुंधती पाटील	--	०१
४	डॉ. रमा पांडे	०२	०१
५	प्रा. सुकेशिनी रामटेके	--	०२
६	प्रा. किसन शिनगारे	--	०१
७	श्रीमती वनिता माचवे	--	०१

१८) विशेष उपक्रम :

अ) पर्यावरण संरक्षण शिबीर: दिनांक १९ जानेवारी २०१५ रोजी महाविद्यालयामध्ये पर्यावरण संरक्षण शिबीर घेण्यात आले. या शिबीरासाठी जेष्ठ पत्रकार व पर्यावरणतज्ञ श्री. अतुल देऊळगांवकर लातूर हे मार्गदर्शक म्हणून उपस्थित होते. शिबीर घेण्यासाठी डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ औरंगाबाद यांच्याकडून अर्थसहाय्य प्राप्त झाले होते.

क) बेटी बचाव मोहिम: लेक लाडकी अभियान, सातारा यांच्या वतीने बीड जिल्ह्यात बेटी बचाव मोहिम राबविण्यासाठी महाविद्यालयाने आपला सहभाग नोंदविला. यासाठी एमएसडब्ल्यु प्रथम वर्षातील ३२ विद्यार्थी/विद्यार्थिनी सहभागी झाले होते. या उपक्रमात पथनाटयाद्वारे जनजागृती करणे हा मुख्य हेतु होता. त्यानुसार अभियानाचे श्री. कैलास जाधव यांनी दोन दिवस विद्यार्थ्यांना पथनाटयाविषयी प्रशिक्षण दिले. त्यानुसार २१ ते २६ जानेवारी या कालावधीत बीड जिल्ह्याच्या

केज, परळी, माजलगांव, अंबाजोगाई, पाटोदा आणि गेवराई या तालुक्यातील गावांमध्ये पथनाटयाद्वारे जाणीव जागृतीचे काम केले. विद्यार्थ्यांच्या प्रवास, भोजन व अल्पशा मानधनाची व्यवस्था अभियानाने केली होती.

ड) रक्तदान शिबीर — मानवलोकच्या वर्धापन दिनानिमित्ताने महाविद्यालयामध्ये दि. ०१ एप्रिल २०१५ रोजी रक्तदान शिबीराचे आयोजन करण्यात आले होते. या शिबीरामध्ये एकूण १५ विद्यार्थी तसेच कर्मचाऱ्यांनी रक्तदान केले. स्वामी रामानंद तीर्थ वैद्यकीय महाविद्यालय व रूग्णालय अंबाजोगाई यांनी सहकार्य केले. या रक्तदानाचा उपयोग स्वामी रामानंद तीर्थ वैद्यकीय महाविद्यालय यांच्या रक्तपेढीसाठी होतो.

१९) प्रकाशन :

महाविद्यालयाचा स्वतंत्र प्रकाशन विभाग असून या विभागातर्गत दर तीन महिन्याला मानवलोक रिसर्च बुलेटिन हे त्रैमासिक प्रकाशित करण्यात येते. आएसबीएन क्रमांक असलेले हे त्रैमासिक महाराष्ट्रातील १२ जिल्हयामधील ४२ सभासदांना नियमित पाठविण्यात आले. या त्रैमासिकात संशोधन आधारित लेख प्रकाशित केले जातात.

२०) पुरस्कार :

महाविद्यालयास पुरस्कार — अंबाजोगाई नगर परिषद यांनी २०१४-२०१५ या काळात राबविलेल्या स्वच्छता अभियानात महाविद्यालयाने आपला सहभाग नोंदविला. या अभियानात स्वच्छ महाविद्यालयाचा द्वितीय पुरस्कार महाविद्यालयास मिळाला. रोख एक हजार रूपये व सन्मानचिन्ह असे या पुरस्काराचे स्वरूप होते.

विद्यार्थी पुरस्कार — महाविद्यालयातून पहिल्या दोन क्रमांकाने उत्तीर्ण होणाऱ्या विद्यार्थ्यांना मानवलोक संस्थेतर्फे प्रथम येणाऱ्यास मातृस्मृती तर दुसऱ्या क्रमांकाने उत्तीर्ण होणाऱ्यास पितृस्मृती पुरस्काराने सन्मानित करण्यात येते. मानवलोक संस्थेचे संस्थापक डॉ. द्वारकादास लोहिया आणि डॉ. शैलाताई लोहिया यांनी केलेल्या समाजकार्याच्या गौरवाबद्दल मिळालेल्या विविध पुरस्कारांच्या रकमांच्या व्याजातून मातृस्मृती, पितृस्मृती पुरस्कार दिले जातात. त्याच बरोबर महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. प्रकाश जाधव यांच्या वतीने विद्यापीठातून विशेष प्राविण्य मिळवणाऱ्या विद्यार्थ्यांना पुरस्कार देण्यात येतो. या वर्षी हे दोन्ही पुरस्कार देवेंद्र बालाजी सांबरे यास देण्यात आले. मातृस्मृती पुरस्कारात रोख रक्कम १५०१/- सन्मान पत्र आणि प्राचार्यांच्या पुरस्कारात रोख रक्कम ५०१/- देऊन गौरविण्यात

आले. राणी उत्तम पवार या विद्यार्थिनीला पितृस्मृती पुरस्काराने गौरविण्यात आले. हा पुरस्कार रोख रक्कम १००१/- आणि सन्मान पत्र या स्वरूपाचा होता.

२१) महाविद्यालयाचा नाविण्यपूर्ण परिवर्तन प्रकल्प:-

७ सप्टेंबर २०१२ पासून महाविद्यालयातील शिक्षक व शिक्षकेतर कर्मचाऱ्यांनी स्वतःच्या आर्थिक उत्पन्नातून मौजे सातेफळ ता. अंबाजोगाई या गावात समाजिक, आर्थिक, शैक्षणिक, आरोग्य इ. उपक्रम राबविण्यासाठी 'परिवर्तन प्रकल्प' सुरु केलेला आहे. या प्रकल्पाचा उद्देश लोकांसाठी लोकविकास असा आहे. त्या अंतर्गत बचत गट स्थापन करणे, लोकांच्या समस्या लोकांच्याच मदतीने सोडविणे, शिक्षणाचा दर्जा सुधारणे, आरोग्याच्या समस्या सोडविणे, महिलांवर होणाऱ्या हिंसाचारापासून संरक्षण मिळण्यासाठी साक्षर करणे इ. उद्देशाने कार्य केले जाते.

या शैक्षणिक वर्षात चार महिला बचत गट व चार पुरुष बचत गट तयार केले. यापैकी तीन बचत गटांना खत, बी-बियाणे उसनवार पध्दतीने देण्यात आले. गारपीट ग्रस्त शेतकऱ्यांना खत व बियाणे वाटप करण्यात आले. नागपंचमीनिमित्त सापाविषयीचे गैरसमज दुर करण्यासाठी जनजागृती कार्यक्रम, स्वच्छ भारत अभियानांतर्गत स्वच्छता मोहिम राबविण्यात आली. अल्पसंख्यांक दिन साजरा करण्यात आला. सर्व धर्मीयांसाठी तिळ गुळ वाटपाचा कार्यक्रम व ग्रामसभा घेण्यात आली. शासनाच्या सार्वजनिक योजना गावात राबविण्याकरीता शांततेच्या मार्गाने मोर्चा, घेराव, अर्ज विनंती इ. उपक्रम हाती घेण्यात आले. बेटी बचाव बेटी पढाव कार्यक्रम घेण्यात आला. महिलांसाठी कायदेविषयक कार्यक्रमाचे आयोजन करण्यात आले. अशा विविध कार्यक्रमांचे आयोजन परिवर्तन प्रकल्पाच्या माध्यमातून करण्यात येते. हे सर्व कार्यक्रम अंमलात आणण्यासाठी एका कार्यकर्तीची मानधनतत्वावर निवड करण्यात आलेली आहे. परिवर्तन प्रकल्पाचे समन्वयक म्हणून डॉ. नजीर शेख काम पहातात.

२२) माजी विद्यार्थी संघटना :

महाविद्यालयात आतापर्यंत शिक्षण घेतलेल्या माजी विद्यार्थ्यांची संघटना स्थापन करण्याची प्रक्रिया गेल्या दोन वर्षांपासून सुरु झालेली आहे. या शैक्षणिक वर्षात माजी विद्यार्थ्यांची बैठक घेण्यात आली व संघटना नोंदणीसाठी विद्यार्थ्यांना सभासद करून घेण्यात आले. दिनांक २२ नोव्हेंबर २०१४ रोजी माजी विद्यार्थ्यांचा मेळावा घेण्यात आला. प्रमुख अतिथी म्हणून डॉ. सुरेश खुरसाळे, अध्यक्ष योगेश्वरी शिक्षण संस्था अंबाजोगाई व डॉ. व्दारकादास लोकिया हे उपस्थित होते. मेळाव्यास ४८ विद्यार्थी सहभागी झाले होते. रोजगार मार्गदर्शन कक्षाच्या वतीने सद्या नोकरीत

नसणाच्या माजी विद्यार्थ्यांना संपर्क साधून रोजगार विषयक व नोकरी विषयक मार्गदर्शन करण्यात येते. नॅक मुल्यमापन समितीबरोबर माजी विद्यार्थ्यांचा संवाद घडवून आणण्यात आला.

२३) विद्यार्थ्यांचा विविध क्षेत्रातील सहभाग :

विद्यार्थ्यांचे नाव	वर्ग	सहभागाचे स्वरूप
शैलजा पवार, सोमनाथ गर्जे, वर्षा जोगदंड, परमेश्वर भोसले	एम. एस. डब्ल्यु. द्वितीय वर्ष	स्नेहालय अहमदनगर आयोजित १४ वे युवा प्रेरणा शिबीर, अहमदनगर
एम. एस. डब्ल्यु. प्रथमवर्ष व एम. एस. डब्ल्यु. द्वितीय वर्षांचे सर्व विद्यार्थी		ग्रामविकासासाठी सक्षम जलनीती, मानवलोक अंबाजोगाई
रवींद्र गालफाडे	एम. एस. डब्ल्यु. प्रथमवर्ष	सहावे साहित्य संमेलन, अंबाजोगाई यांच्याव्दारा आयोजित सांस्कृतिक कार्यक्रमात सहभाग
पवन गिरवलकर, पल्लवी झाडबुके, कोमल परदेशी, सोनाली सुर्यवंशी, दिगांबर चव्हाण	एम. एस. डब्ल्यु. द्वितीय वर्ष	
प्रतिमा कमलाकर कांबळे, शरद ज्ञानोबा काकडे	एम. एस. डब्ल्यु. द्वितीय वर्ष	सहावे साहित्य संमेलन, अंबाजोगाई यांच्याव्दारा घेण्यात आलेल्या निबंध स्पर्धेत सहभाग. पैकी प्रतिमा कमलाकर कांबळे हिच्या निबंधास तृतीय पुरस्कार प्राप्त
रजनीगंधा दिलीप माने, वैशाली अनंत पिंपळे	एम. एस. डब्ल्यु. प्रथम वर्ष	
एम. एस. डब्ल्यु. प्रथमवर्ष व एम. एस. डब्ल्यु. द्वितीय वर्षांचे १७ विद्यार्थी		निबंध स्पर्धेत अजय आवाडे प्रथम, प्रतिमा कांबळे तृतीय व वत्कृत्व स्पर्धेत वर्षा जोगदंड तृतीय पुरस्काराने सन्मानित
मयुर कांबळे, रजनीगंधा माने, मारोती कांबळे,	एम. एस. डब्ल्यु. प्रथम वर्ष	डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा विद्यापीठ, औरंगाबाद येथील केंद्रिय युवक
पवन गिरवलकर, पल्लवी झाडबुके, कोमल परदेशी, सोनाली सुर्यवंशी, दिगांबर चव्हाण, अक्षय गुंजाळ, धनंजय डोंगरदिवे, अमर शेख	एम. एस. डब्ल्यु. द्वितीय	महोत्सवातील मुकअभिनय, कोलाज व पोस्टर पेंटिंग, गीतगायन, प्रश्नमंजुषा इत्यादी उपक्रमात सहभाग
रवींद्र गालफाडे, मारोती कांबळे, तानाजी पाटील	एम. एस. डब्ल्यु. प्रथम वर्ष	सिरसाळा येथील एक दिवशीय नाट्य प्रशिक्षण शिबीरात सहभागी
एम. एस. डब्ल्यु. प्रथमवर्षाचे १२ विद्यार्थी		दुष्काळी भागात करावयाच्या कामाचे प्रशिक्षण
एम. एस. डब्ल्यु. प्रथमवर्षाचे १५ विद्यार्थी		श्रमसंस्कार छावणी, सोमनाथ, जिल्हा चंद्रपुर

महाराष्ट्राचे भूषण : बाबुजी

शाम सरवदे

पहारेकरी,

मानवलोक समाज विज्ञान महाविद्यालय, अंबाजोगाई

बाबुजींकडे (डॉ. द्वारकादास लोहिया, संस्थापक मानवलोक) पाहिल्यास असे वाटते की, सर्व कांही सुःख संपत्ती असतानाही ते समाज परीवर्तन करण्यासाठी असे खडतर आयुष्य का जगले असतील? त्यांनी ठरविले असते तर स्वतःचे कौटुंबिक आयुष्य त्यांना उत्तम प्रकारे जगता आले असते. कारण ते ज्या क्षेत्रात काम करतात त्या क्षेत्रामध्ये मानसिक समाधान मिळत नाही. गरीब वर्गासाठी ककाही तरी करण्याची इच्छा व त्यासाठी करावयाची धडपड सातत्याने सुरु असते. सामान्यातल्या सामान्य मानसांमध्ये जावून त्याच्या सुःख, दुःखाची विचारपूस करणे. त्यावर मार्ग काढणे व त्याचे समाधान होईल असे काम करणे. बाबुजींना धन संपत्तीत समाधान मिळत नसून वंचीत घटकांसाठी काम करण्यात समाधान मिळते. हे त्यांचे वैशिष्ट्य आहे. एखाद्या भुकेल्या माणसाला खुप भूक लागली असेल व त्याला जेवण दिल्यानंतर जे समाधान मिळते ज्यामुळे त्याचे मन तृप्त होते.

आज मी म्हणा किंवा बाबुजींच्या जवळचे लोक व नातेवाईक बाबुजींना तुमचे काम खूप मोठे आहे असे म्हणतात. असे म्हणणारे खूप जन आहेत पण मी म्हणतो जवळचे वाटणारे लोक च जळावू वृत्तीचे आहेत. जेवढे जवळचे म्हणतो त्यांनाच बाबुजींची किंमत नाही. तो एक देखावा असतो. ते भुतकाळ विसरलेले असतात. भूत काळाला समोर ठेवून भविष्य जो जगतो तोच खरे जीवन जगत असतो असे मला वाटते. परंतु कांही लोक भूतकाळाला समोर ठेवून जगत नाहीत. ते वर्तमान काळ समोर ठेवून जीवन जगत असतात. त्यामुळे त्यांच्यामध्ये समाजाबद्दल, समाजातील लोकांबद्दल काही तरी करण्याची जाणीव निर्माण होत नाही. ते समाजाचा विचार कधीही करू शकत नाहीत. त्यांच्याकडून विधायक कामाची अपेक्षा करणेही गैर आहे. बाबुजी या सर्व बाबींचा विचार करुनच काम करण्याचा प्रयत्न करतात. दैनंदिन जीवन नेहमीप्रमाणे सुरु असते त्यामुळे सर्वांनाच तेवढे महत्व नसते. परंतु बाहेर समाजात जेव्हा त्या व्यक्तबद्दल आपण ऐकतो तेव्हा त्या व्यक्तीचे समाजामध्ये खूप मोठे स्थान असते. मान सन्मान द्यावा तेवढा कमीच असतो. त्या व्यक्तीची समाजातील उंची खूप मोठी असते.

बाबुजींचे जीवन चरित्र एखाद्या समाजशास्त्राच्या पुस्तकामध्ये रेखाटले असावयास पाहिजे होते. एखादे प्रकरण हे बाबुजींच्या जीवन कार्यावर असायला हवे होते. म्हणजे अभ्यासाच्या रुपाने बाबुजी

समाजाला कळले असते. परंतु आपली समाज व्यवस्था येवढी बोथट झाली आहे कि न सांगितलेले बरे. असा जरी विचार झाला असता कि बाबुजींचे जीवन चरीत्र एका पुस्तकात येत आहे. तर जवळचे मित्र यांनीच त्यास विरोध केला असता. असे जर होत असेल तर काय म्हणून आपण या लोकांना महत्व द्यायचे जे बाबुजींच्या विचारालाच विरोध करत आहेत. अशा लोकांना आपण खड्यासारखे बाजूला सारले पाहिजे. आपण याला विरोध ककरत नाही. त्यांना त्याच वेळी जाब विचारला तर हे प्रमाण ककमी होईल. याची जाणीव त्यांना होईल असे मला वाटते.

बाबुजींनी तीस वर्षापूर्वी शेतकरी, शेतमजूरांसाठी जी कामे केली, शेतकरी समाजात ताठ मानेने जगाला पाहिजे. या दृष्टीकोनातून बाबुजींनी जो विचार केला ते आता शासन करण्याचा प्रयत्न करत आहे. पाणी आडवा पाणी जीरवा, चेक डॅम, मोठी तळी, छोटी तळी, चर खोदणे इ. पाणलोट क्षेत्राची सर्व कामे गेली वीस पंचेवीस वर्षापूर्वीच बाबुजींनी केलेली आहेत. आजही आपण जेव्हा शेतकऱ्यांच्या शेतावर फेरफटका मारु तेव्हा ही कामे पहावयास मिळतील. त्यावेळी दिलेल्या सामुदायिक विहीरींमुळे शेतकऱ्यांचे जीवनमान सुधारले आहे. त्यांची मुले, मुली उत्तम प्रकारचे शिक्षण घेवून मोठमोठ्या पदावर नौकरी करत आहेत, हे केवळ बाबुजींच्या प्रयत्नांमुळे. आज ही शेतकरी कुटूंबं सुःखा समाधानाने आपले जीवन व्यतित करत आहेत. बाबुजींना शेतकऱ्यांचे दुःख दूर करावयाचे होते म्हणूनच बाबुजींनी स्वतःचे संपूर्ण आयुष्य शेतकऱ्यांच्या सुखासाठी झीजवले आहे. मला वाटते म्हणूनच बाबुजींनी स्वतःचे सुखमय जीवन झुगारून शेतकऱ्यांच्या दुःखास आपले दुःख मानले. आजही कोरडवाहू शेतकऱ्याला मदत मिळाली पाहिजे. कोरडवाहू शेतकरी हा केंद्रबिंदु मानून त्याच्या शेतात गाळ टाकणे असो अथवा खत बियाणे पुरवणे असो आगोदर त्यांचा विचार केला जातो व नंतर इतरांचा. कधी कधी शेतकरी बाबुजींना म्हणतात बाबुजी केवळ तुमच्यामुळे, तुम्ही दिलेल्या विहीरीमुळे माझे कुटूंब समाधानाने जीवन जगत आहे.

बाबुजींचा त्यावेळचा काळ आठवतोय. भले मोठे मोर्चे निघायचे तेव्हा अधिकारी व कर्मचारी घाबरून जायचे. आज बाबुजी थकले आहेत. त्यावेळचा काळ आठवलाकी आणखी रक्त सळसळते. बाबुजी तुम्ही म्हातारे व्हायलाच नाही पाहिजे होते. कारण तुमची समाजाला खूप गरज आहे. ज्यावेळेस शेतकरी बोलतो त्यावेळी वाटते की हे बाबुजींनी केलेले काम बोलतय.

बाबुर्जीच्या कामाची दखल सर्वसामान्य शेतकऱ्यांनी घेतली. बाबूजी हे सर्वसामान्य माणसाच्या मनात राहिले. आज कोणताच शेतकरी बाबूर्जीच्या कामाला विसरू शकणार नाही. सामान्य लोकांच्या मनात बाबूजी रहात आहेत.

शासन स्तरावर बाबुर्जीच्या कार्याची दखल घेतली गेली पाहिजे. ज्या लोकांनी एक दोन टक्केही काम केले नाही. लागलीच राजकीय बगलबच्यांच्या सहाय्याने त्यांच्या कामाचा उदो उदो केला जातो. शासन त्याची दखल घेते. परंतु बाबुर्जींनी केलेल्या कामाची दखल घेतली जात नाही. बाबुर्जींना कधीही पटणार नाही की एखाद्या आमदार खासदाराने शिफारस करावी. बाबुजी म्हणतात मी कधीही या लोकांना शरण जाणार नाही. सर्वसामान्य लोकांनी आपल्या कामाची दखल घेतली ही मोठी बाब आहे.

आज महाराष्ट्रात खूप मोठमोठ्या गप्पा मारल्या जातात. हा यांचा पॅटर्न तो त्यांचा पॅटर्न आणि काम मात्र काहीच नाही. आज जी नावे चर्चीली जातात उदा. श्री पोपटराव पवार, श्री अणा हजारे, मेधाताई, दिवंगत कै. मोहन धारीया, सिंधुताई सपकाळ या लोकांचे काम जरी वेगळे असले तरी प्रमुख हेतू मानव जातीचे कल्याणच ना. या लोकांनी केलेल्या कामाच्या कितीतरी पट बाबुर्जींनी कार्य केलेले आहे. काही लोकांना प्रसार माध्यमांनी मोठे केले आहे. वरील हे जे लोक आहेत ज्यांची नावे मी घेतली त्यांच्या कामाविषयी एखाद्या पुस्तकामध्ये त्यांचे विचार, त्यांनी केलेले कार्य लोकांपर्यंत जावे म्हणून टाकतीलही. परंतु ते स्पष्ट बोलणारे आहेत. कोणाची गय ते करत नाहीत. त्यांचे विचार प्रहार करण्यासारखे आहेत. राजकीय वारसा अथवा हस्तक नाहीत. चोहो बाजूंनी त्यांच्या विचाराची माणसे नाहीत. म्हणून हे लोक तिथपर्यंत विचार घेवून जात नाहीत. एखाद्या वजनदार व्यक्तित्वाच्या सहाय्याने शिक्षण मंडळापर्यंत बाबूर्जींच्या कार्याची माहिती पाठवावी आणि एखाद्या पुस्तकात अभ्यास क्रमासाठी धडा टाकता येईल का याचा विचार व्हावा आणि त्या माध्यमातून बाबूजी संपुर्ण महाराष्ट्रातल्या लोकांपर्यंत जावेत असे मला वाटते. जेणे करून त्या निमित्ताने मानवलोकची ओळख सर्वांपर्यंत पोहंचेल.

समाजकार्य : सर्वकष सामाजिक विकासाचा मार्ग

सहाय्यक प्रा. किसब शिबगारे,
मानवलोकक समाज विज्ञान महाविद्यालय,
अंबाजोगाई

मानव हा समाजशील प्राणी आहे. समाजशील असल्यामुळेच शारीरिक गरजाबरोबरच मानसिक गरजाही सतत निर्माण होत राहतात. या गरजांची पूर्तता करताना जर योग्य समायोजन होऊ शकले नाही तर सामाजिकक प्रश्न निर्माण होतात. हे प्रश्न एकक व्यक्ती, गट किंवा संपूर्ण समूहाचेही असू शकतात. हे मानवी व्यवहार सुव्यवस्थितपणे पार पाडण्यासाठीच शासन व्यवस्थेची निर्मिती झाली आहे. प्रत्येकक व्यक्तीने आपल्या हक्कक- अधिकाराबरोबरच कर्तव्येही नीटपणे पार पाडल्यास आदर्श समाज अस्तित्वात येईल. परंतु मानव हा संघर्षशील प्राणी आहे. परस्परविरोधी स्वार्थ भावनेमुळे अनेक गुंतागुंतीचे प्रश्न निर्माण होतात. ककालानुरूप समाज व्यवस्था ही अधिक गुंतागुंतीची बनत चालली आहे. एकत्र कुटूंब पध्दती लोप पावत आहे. तर शहरीकरणाने अधिकक वेग धारण केला आहे. वाढती लोकसंख्या आणि शेतीबद्दलची उदासीनता देशाला अराजकतेकडे घेऊन जाईल काय ? अशी भीती समाजशास्त्रज्ञ व्यक्त ककरीत आहेत.

या पार्श्वभूमीवर समाजकार्याच्या माध्यमातून भरीव योगदान दिले जात आहे. समाजकार्य व्यवसाय हा भारतीय समाज व्यवस्थेमध्ये आज स्विकारला जात असून याचे महत्व दिवसेंदिवस वाढत आहे. यामध्ये सामाजिकक प्रश्नांचा अभ्यास ककरून ते सोडवण्याच्या पध्दती व तंत्रे विकसित केली आहेत. केवळ सरकार सर्व प्रश्न सोडवू शकत नाही. याऊलट अशासकीय सामाजिककसंस्था तळागाळापर्यंत जागृतता निर्माण ककण्याचे ककार्य ककरीत आहेत. उपलब्ध संसाधनाचा चांगला उपयोग ककरून व व्यक्तीच्या क्रियाशील सहभागाने अनेकक प्रश्न सोडवले जात आहेत. यासाठी अशा संस्थांना प्रशिक्षित मनुष्यबळाची आवश्यकता असते. असे प्रशिक्षित कार्यकर्ते घडवण्याचे ककार्य मानवलोकक समाज विज्ञान महाविद्यालयाच्या माध्यमातून होत असल्याचा मनस्वी आनंद वाटतो. मराठवाड्याचा विचार ककरता दुष्काळाशी दोन हात करणे हा जीवनाचा अविभाज्य भागच बनला आहे. बीड जिल्हा तर ऊसतोड मजुरांचा जिल्हा म्हणून सर्वपरिचित आहे. गतवर्षी दीडशे शेतकऱ्यांनी आत्महत्या केल्याचे दाहक सत्य पचवणे अवघड जाते. अशा कुटूंबाचे पुनर्वसन, शेती सुधारणा, जल साक्षरता, पर्यावरण संरक्षण, कुशल मनुष्यबळाची निर्मिती, हुंडा प्रथाबंदी, बालविवाह रोखणे, व्यसनाधीनता थांबवणे अशी अनेक आव्हाने आज आपल्यापुढे आहेत. हे प्रश्न एका दिवसात सुटणार नाहीत, हा लढा अविरतपणे लढण्यासाठी हाडाच्या कार्यकर्त्यांची गरज आहे. असे शिलेदार समाजास देणे हेच आमच्या महाविद्यालयाचे उत्तरदायित्व असल्याचे आम्ही मानतो.

व्हॉल्टर फ्रिलॅन्डर म्हणतो त्याप्रमाणे शास्त्रीय ज्ञान, व्यक्तिगत व सामाजिककसंतोष प्राप्त ककण्याचा अधिकार, स्वतंत्रता मिळवण्याचा हक्क, सामाजिकक संस्था व संघटना स्थापन करून मानवतेची सेवा ककण्याचा अधिकार या समाजकार्याच्या मूल्यांचा प्रसार करणे त्याची रुजवणूक करणे हेच मानवलोक समाजविज्ञान महाविद्यालयाचे ध्येय आहे. गतवर्षीच्या यशस्वी विद्यार्थ्यांचे अभिनंदन. येथील ज्ञानाची आणि संस्काराची शिदोरी त्यांना आयुष्यभर पुरेल अशी आशा वाटते.

विद्यार्थी कट्टा

सामाजिक सुधारणेत संत साहित्याचे योगदान

(०६ वे अंबाजोगाई साहित्य संमेलन २०१४ च्या विरीष्ट गट निबंध स्पर्धेतील तृतीय पारीतोषिक प्राप्त निबंध)

कु. प्रतिमा कमलाकर कांबळे,
एम.एस.डब्ल्यू. द्वितीय वर्ष

भारतीय संस्कृतीचा इतिहास हा ५००० वर्षापूर्वीचा आहे. असे इतिहासकारांचे मत आहे, आणि डार्विनने शोध लावला तो मानवाच्या उत्क्रांतीचा, त्यानंतर मानवाने त्याच्या गगर्जेनुसार शोध लावत आपले जीवन जगण्यास सुरुवात केली. हळूहळू तो टोळ्यांनी एकत्र येवू लागला, विशिष्ट भूप्रदेशावर एकत्र राहू लागला. शेतीची ककला अवगत झाल्यानंतर भटक्या असलेल्या टोळ्या स्थिरावल्या आणि स्थिर समाजजीवनाला खऱ्या अर्थाने प्रारंभ झाला.

काही कालांतराने भारतात आर्यांचे आगमन झाल्यानंतर अनार्यांबरोबर त्यांचे अनेक संघर्ष झाले. अनार्यांचा एकत्र असलेला समाज विस्कळित झाला. आर्य - अनार्यांतील संघर्ष कायम राहिले. त्यामुळे अनेकक समस्या निर्माण होवू लागल्या. समाजात विषमता, अस्पृश्यता, जात, धर्म, वर्ग यांची निर्मिती झाली. आर्यांच्या आगमनाने हे भेदाभेद अस्तित्वात आले. समाजाची व्यवस्था व अवस्था ढासळत गेली. अनेक अनार्यांनी विरोधही केला पण त्याचा वाईट परिणाम त्यांना भोगावा लागला. त्यानंतर भारतावर अनेक आक्रमणे झाली. अनेक राजांनी हुकूमशाही गाजवली. त्यांच्या अधिपत्याखाली असलेला समाज / जनता गुलाम बनून राहिला. सुधारण्याची संधी त्यांना भेटलीच नाही.

शतकानंतर, संत साहित्याची निर्मिती झाली. मुख्यतः महाराष्ट्रात अनेक संतांनी साहित्य निर्माण केले व त्या साहित्यामार्फत त्यांनी लोकांना योग्यगती शिकवण दिली, लोक प्रबोधन केले, आणि त्या सर्वांचा 'समाज सुधारणेचा हेतू' त्यांनी त्यांच्या साहित्यातून साध्य केला. समाजाची स्थिती जेव्हा जेव्हा बिकट झाली ती सामाजिक असो, आर्थिक असो तेव्हा तेव्हा संत साहित्याचा आपणाला उपयोग झाला.

समाज विस्कळीत झाला. सामाजिक असंघटन निर्माण झाले. त्यामुळे समाज संघटीत रहावा म्हणून देखील संतांनी ककाम केले. महाराष्ट्रात तेराव्या शतकात यादवांची सत्ता होती. इ.स. १२७१ ते १३०९ हा यादवांच्या राजवटीचा ककालखंड होता. या ककळातच महाराष्ट्राच्या संतांनी काव्यनिर्मिती केली. अनेक संतांनी अभंग निर्मिती केली आणि संत साहित्याचा एकक वेगळा सामाजिक इतिहास घडविला. संतांनी समाजातील सामाजिक विकृतीवर बोट ठेवून त्यावर आपले काम केले. लोकांना वाईट काम कोणते? चांगले कोणते याबद्दल उदाहरण देवून समजावून सांगत.

संतांच्या यादीत नामदेव, ज्ञानेश्वर, गगोरा कुंभार, मुक्ताबाई, जनाबाई, ककान्होपात्रा, चोखमेळा, सोयराबाई, सेना न्हावी, नरहरी सोनार, संत कबीर इत्यादी संतांनी अभंग निर्मिती ककरून मराठी ककळ्याच्या इतिहासात आपला वेगळा ठसा उमटविला. नामदेवांचा जन्म १२७० साली तर ज्ञानेश्वरांचा जन्म इ. १२७५ मध्ये

झाला. नामदेव व ज्ञानेश्वरांचा हा पहिला ककालखंड. दुसऱ्या कालखंडात संत एकनाथांचा विचार करावा लागतो. एकनाथांचा जन्म १५२० साली झाला आणि १५९८ साली त्यांनी समाधी घेतली. एकनाथांनी ज्ञानेश्वरी शुध्द करून संपादित केली. तिसरा कालखंड इ.स. १६०८ ते १६८१ असा तुकाराम रामदासांचा आहे अशी चारशे वर्षांपेक्षा अधिकक वर्षांची परंपरा संत साहित्याला आहे.

संत साहित्याच्या निर्मितीत कवयित्रींचा सहभागसुध्दा लक्षणीय होता. मुक्ताबाई, जनाबाई, ककान्होपात्रा, सोयराबाई हे सारे संत समाजातील विविध स्तरातील असून त्या त्या समाजाचे प्रतिनिधित्व करताना दिसतात. संतांची साहित्यनिर्मिती म्हणजे केवळ ककाव्यरचना नव्हे, परमार्थ विवेकाबरोबर समाजकारणाला त्यांनी महत्त्व दिले आहे. कबीरदास व रामदास यांचे लोकशिक्षण हेच कवित्वाचे अंतिम साध्य होते.

बसवेश्वर -नामदेवांनी जीवनवृत्ती, जीवनधेयातील साम्य शोध, समता-बंधुभाव, अस्पृश्यता निवारण, क्षुद्र, दैवतोपासनेचा निषेध, स्त्रीमुक्ती, श्रमप्रतिष्ठेचा गौरव या समाजाला अंधारापासून दूर ककरण्याचे कार्य त्यांनी ककेले.

सामाजिक सुधारणेत संत साहित्याचे योगदान हे आगणिकक आहे. कारण संत हे केवळ भक्त नव्हते तर त्यांनी सामाजिक संघटनेतून समाज परिवर्तनाचा हेतू पूर्वक प्रयत्न केला. ते त्यांच्या अभंगातून वेळोवेळी समाजाला योग्य आचरणाची शिकवण देत गेले.

एका अभंगात संत नामदेव म्हणतात.

लोखंडाचा विळा परिसासी लाविला
 मागिलिया मोला मागू नये ॥१॥
 दासी होती परी रायासी रतली
 मागील ते बोली, बोलू नये ॥२॥
 वेश्या होती तेचि पतिव्रता जाली
 मागील ते बोली बोलू नये ॥३॥
 विष्णूदास नामा विठ्ठली रंगला
 तो शिपी वहिला म्हणो नये ॥४॥

लोखंड असते; परंतु त्याला परिसाचा स्पर्श झाल्यावर त्याचे सोने होते. याचे उदाहरण देतांना नामदेव दासी, वेश्या व अस्पृश्यतेच्या प्रश्नांना हात घालतात. कुणाच्या संगतीमुळे कुणाचे भाग्य उजळेल सांगता येत नाही. म्हणून सर्वांनी या प्रश्नाकडे परिवर्तनाच्या दृष्टिकोनातून पहावे असे नामदेव सांगतात.

नामदेवांनी समाजातील सामाजिक विषमता, गरिबी, जाती यावर आपले अभंग अतिशय उत्कट पध्दतीने मांडले. ते खबालीलप्रमाणे.

एक बैसती अश्ववारी | एक चालती चरणचाली |
 एक जेविती मिष्टान | एकान मिळे कोशन ||
 (नामदेव ग्गाथा - १२८२ / ५३२)
 तुम्हा घरी बोचकी लुगडी |
 आम्हां घरी पोरे उघडी ||
 तुम्हा घरी ग्गाई म्हशी |

आम्हा घरी उंदीर घुशी ॥
तुम्हा घरी सुवर्ण मडकी |
आम्हां घरी खखापरे फुटकी ॥

(ना.गा. १७३९/६७६)

नामदेव हे मुळातच प्रसारकक होते. त्यांनी समाजाला अभंगाच्या माध्यमातून समजावून सांगण्याचा प्रयत्न केला. त्यांनी नेहमी जनतेच्या ककल्याणाच्या भावनेतून ककार्य केले.

ज्ञानदेव हे समाजापक्षा साहित्य आणि तत्वज्ञान यांकडे अधिकक प्रीतीने पाहत होते.

ककबीरांची (साखियाँ) दोहे हे जीवन ककसे जगावे याचा संदेश देतात. ते नीतिपूरकक आहेत. त्यामुळे समाजातील लोकांना त्याचा उपयोग होतच होता, आणि ते त्या मार्गावरही चालत होते.

आवत गारी एकक है, उलटत होइ अनेक |

कह ककबीर नहिं उलटिए, वही एकक ही एकक ॥

जर आपणाला ककोणी वाईट किंवा अपशब्द बोलत असेल तर त्याचे उत्तर शांत राहून द्यावे. कारण जर आपण सुद्धा अपशब्द बोलले तर त्यांची संख्या वाढत जावून ती एक गंभीर समस्या होवू शकते.

ककबीर हे समाजातील विषमतेबाबत म्हणतात -

कबीर घास न मींदिऐ, जो पाऊं ताले होइ

उडि पडै जब आँखि मै, खरी दुहेली होई ॥

पायाच्या खाली तुडवल्या जाणाऱ्या गवताला ककमी समजायला नाही पाहिजे. कारण त्याचा तुकडा जर डोळ्यात गेला तर तो किती असाह्य करेल, अर्थातच कोणाच्याच शक्तिला कमी समजायचं नाही. त्याची उपेक्षा करायची नाही. असं कबीर खूप विचारपूर्वक सांगतात. कबीरदास हे निर्भिड वृत्तीचे होते. समाजातील प्रश्न ते खूप विचारपूर्वकक निर्भिडपणे मांडायचे.

समाजातील जाती व्यवस्था त्यांना मान्य नव्हत्या. अंधश्रद्धेचा ते कडाडून विरोध करायचे. सामाजिक सुधारणेसाठी आवश्यक असणाऱ्या सर्व गोष्टी त्यांच्या दोह्यातून स्पष्ट होतात. संत जेव्हा त्यांचे अभंग म्हणत होते तेव्हा अनेकक लोकांनी त्यांना विरोध केला ककाहींनी त्यांच्या जातीमुळे दुर्लक्ष करण्यात आले.

सर्व संत साहित्यातून समाजातील सदाचरण, सत्विचार आणि सद्गुण वाढीस लागावेत व माणसामाणसामधील एकता, मानवता आणि सहिष्णुता या गुणांचे संगोपन व्हावे आणि त्यातून एकात्म; समर्थ आणि समृद्ध असा नवसमाज निर्माण व्हावा हीच मुख्य भूमिका संतांची होती. भारतीय लोककजीवनात समता आणि एकात्मता प्रस्थापित ककरण्याचे महान ककार्य ककरणाऱ्या भागवत धर्माचा पाया नामदेवांनी घातला तर मंगल मंदिरावर ककळस संतश्रेष्ठ तुकारामांनी चढविला.

ज्ञानदेवांची ज्ञानेश्वरी, नामदेवांची अभंगगाथा, तुकारामांचे अभंग, समर्थांचा दासबोध, नाथांचे भावार्थ रामायण हे ग्रंथ केवळ चिंतनाचे अथवा अभ्यासाचे विषय झाले नाहीत तर ते जनजीवनाचे आधारस्तंभ झाले. त्यातूनच अध्यात्मिक आणि सामाजिक अभिसरणाची, समाज प्रबोधनाची व समाज परिवर्तनाची प्रक्रिया गतिमान झाली. समाज आणि राष्ट्र जीवनाच्या जडणघडणीत मोलाची भूमिका बजावली आहे. जातीच्या, धर्माच्या,

पंथाच्या, प्रांताच्या, सीमारेषा ओलांडून खऱ्या आणि शाश्वत अशा मानवधर्माचा आणि माणुसकीचा विचार या संतांनी आपल्या साहित्याद्वारे जनमानसात रुजविण्याचा, जोपासण्याचा आणि वाढविण्याचा प्रयत्न केला.

तुकारामांच्या अभंगाचे वैशिष्ट्ये म्हणजे त्यांच्या अभंगातून दलित, उपेक्षित समाजाच्या भावना आणि आकांक्षा अतिशय आत्मीयतेने आणि समर्थपणे प्रगट झाल्या आहेत. लोकांची मने शुध्द व्हावीत यासाठी ते त्यांच्या अभंगातून लोकांना प्रबोधन करायचे.

नाही निर्मळ जीवन | ककाय करील साबण || १ ||
तैसे चित्त शुद्ध नाही | तेथे बोध करील काई || २||
वृक्ष न घरी पुष्प फळ | काय करील वसंतककाळ || ३||
प्राण गेलिया शरीर | ककाय ककरील वेव्हार || ४ ||
तुका म्हणे जीवनेविण | पीक नव्हे जाण || ५ ||

तुकाराम म्हणतात - साबणाने शरीर स्वच्छ होते ; परंतु मनामध्ये वाईट विचार असतील, खोटे बोलण्याची सवय असेल, दुसऱ्यांना फसवण्याची, लुबाडण्याची संधी आपण शोधत असू किंवा चहाडी, टवाळी आणि टिंगल ककरण्याची सवय असेल, त्याने कितीही साबण लावून शरीर घासून स्वच्छ केले, तरी त्याचे जीवन निर्मळ होवून शकत नाही. कारण त्याचे चित्त शुद्ध नाही.

संत तुकाराम अंधश्रद्धेला विरोध ककरायचे. हे त्यांच्या अभंगातून दिसून येते. व लोकांना ते वेळोवेळी त्या माध्यमातून जागृत ककरायचे.

डोई वाढवून केशाभूते आणिती अंगास ||
तरी ते नव्हती संतजन | तेथे नाही आत्मखूण ||
मेळवून नरनारी | शकुन सांगती नानापरी ||
तुका म्हणे मंद | नाही त्यापासी गोविंद ||
सांगो जाणती शकून | भूत भविष्य वर्तमान ||
त्यांचा आम्हासी कंटाळा | पाहे नावडती डोळा ||
रिध्दिसिध्दीचे साधक | वाचा सिध्द होती एक ||
तुका म्हणे जाती | पुण्यक्षये अधो गती ||
रिध्दिसिध्दी तुझे मुख्य भांडवल | हे तो आम्हा फोल भक्तीपुढे ||

संतांच्या साहित्याने लोकांना एकक जीवनाची दिशा मिळाली. लोकांना विचार ककरायला लावणारे अभंग संतांकडून रचले गेले होते. अर्थातच लोकक त्याचा योग्य विचार ककरून त्याप्रमाणे वागत असत. सुधारणा या नेहमी स्वतःपासूनच करायला हव्यात. त्यामुळे लोकांत जागृती व्हायची ती चांगल्या विचारांची आणि त्यातून समाज सुधारणेला बळ मिळायचे.

संत सावता माळी हे नामदेवाचे समकालीन होते. ते ही विठ्ठल भक्त. त्यांचे अभंगही अत्यंत लोकप्रिय आहेत.

समयासी सादर व्हावे | देव ठेविले तैसे रहावी |
कोणे दिवशी बसून हत्तीवर | कोणे दिवशी पालखी सुभेदार ||
कोणे दिवशी पायाचा चाकर | चालून जावे ||

समाजातील लोकांनी ककाळाप्रमाणे प्रसंगानुरूप वागावे असे संत सावता माळी सांगतात. समाज जर त्या वळणावरून जात असेल तर त्यामध्ये समतोलपणा येवू शकतो. संत सावता माळी ककधी पंढरपूरला गेले नाही ते म्हणायचे माझ्या या मळ्यात, मळ्यातील झाडांत फुलांत माझा विडुल आहे. मला त्याच्यासाठी पंढरपूरला जायची गरजच नाही.

संत साहित्य हे आपल्याला लाभलेले जीवनातले सर्वात अनमोल ज्ञान आहे. सामाजिक सुधारणेतच नाही तर जीवनाला एक कलाटणी देणारा संत साहित्याचा वारसा आपल्या महाराष्ट्राला लाभला आहे.

फरक

कु. वैशाली अनंत पिंपळे

एम.एस. डब्ल्यू. द्वितीय वर्ष

पुरुष रडला तर सारे जग हेलावते
स्त्री रडली तर काजळ वाहून जाते
अश्रु एकच पण किंमत एक नसते
जगात स्त्रीला काहीच का किंमत नसते ?
पुरुष बोलला तर मन मोकळे बोलतो
स्त्री बोलली तर वायफळ बोलते
शब्द एकच पण जाणीव एक नसते
जगात स्त्रीला काहीच का किंमत नसते ?
पुरुष गेला की घर उजाड होते
स्त्री गेली की दुसरी तिची जागा घेते
मृत्यू एकच पण त्यातही स्वार्थ असतो
जगात स्त्रीला काहीच का किंमत नसते ?
स्त्रीच्या मरणाला काहीच का अर्थ नसतो
स्त्रीचे मरणही व्यर्थच असते

पारधी समाज एक व्यष्टीअध्ययन

गणपतसिंग रतनसिंग परदेशी

एम.एस.डब्ल्यू. प्रथम वर्ष

दि. २७.०२.२०१५ रोजी मानवलोक समाज विज्ञान महाविद्यालय अंबाजोगाई तर्फे देण्यात आलेल्या उपक्रमातर्गत मौजे पिंपळगाव(डो) ता. कळंब जिल्हा उस्मानाबाद येथील पारधी समाजातील एका कुटुंबाचे सर्वेक्षण केले. या गावात एकुण १५ पारधी समाजाची कुटुंबे वास्तव्यास आहेत. या कुटुंबांना सरकारने जीवन जगण्यासाठी गायरान जमीनी उपलब्ध करून दिलेल्या आहेत. परंतु प्रत्यक्षात मात्र या समाजाची परिस्थिती अत्यंत दयनीय व हलाखीची आहे. जगण्याच्या सर्व गरजांपासून व सुविधांपासून या समाजाला वंचित ठेवण्याचे काम प्रस्थापित समाजाकडून व राजकिय व्यक्तींकडून केली जात असल्याचे निदर्शनास आले. महाराष्ट्र किंवा केंद्र शासनाच्या कोणत्याही योजनाचा लाभ या पारधी समाजाला मिळालेला नाही. मिळू दिला जात नाही. शिक्षणासाठी शाळा, अंगणवाडी आहे परंतु पारधी समाजाच्या मुलांना प्रवेशापासून वंचित ठेवले जाते. गावातील जाती प्रथेमुळे या समाजाला वाळीत टाकले जाते. शासनाच्या सुविधा मिळाल्या यासाठी अर्ज केला असला तरी जातीप्रथेमुळे किंवा वर्ण व्यवस्थेमुळे त्यांना या सुविधा मिळू दिल्या जात नाहीत. कागदपत्रांची पूर्तता केली असली तरी गावातील लोक व ग्रामपंचायतीतील सदस्य योजना त्यांच्या पर्यंत पोहचू देत नाहीत.

श्री. दादा फुलचंद पवार यांचेकडून या कुटुंबाची माहिती घेतली असता वास्तव परिस्थिती निदर्शनास आली त्याची मांडणी व्यष्टी अध्ययन पध्दतीने केलेली आहे. या कुटुंबात सहा सदस्य आहेत. या कुटुंबाची आर्थिक परिस्थिती खालावलेली होती. तसेच या कुटुंबातील सर्वेक्षणात (निरीक्षणात) असे आढळून आले की त्यांच्यातील काही सदस्य उसतोडीही करतात. ते हंगामी स्थलांतरही करतात. या स्थलांतरामध्ये आपली उपजिवीका भागावी म्हणून ते आपले लागणारे वस्तु सोबत घेवून जातात. काही वेळी ते जात असतांना आपल्या मुलांबाळांना घरीच वृद्धांजवळ सोडून जातात. याचा परिणाम म्हणजेच त्यांच्या शिक्षणावर आरोग्यवर स्वभावावर विपरित परिणाम पडतो. त्यातून त्यांना दारिद्रयातून हलाखीचे जीवन जगावे लागत आहे. अशा परिस्थितीत मुलांना जेवण्यासाठी किंवा खाण्यासाठी काहीच मिळत नाही. त्यामुळे ती मुले दारोदारी जावून भीक मागत व गावातील लोक तिरस्कार करतात व ते खराब आलेले अन्न त्यांना देतात. हे अन्न खाल्ल्यामुळे त्यांच्या आरोग्यावर परिणाम होतो व कुपोषणाला बळी पडतात व तसेच गंभीर आजाराला त्यांना सामोरे जावे लागते.

सर्वेक्षण अंतर्गत घेण्यात आलेली माहिती:

अ.क्र.	कुटुंबातील सदस्याचे नाव	नाते	वय	व्यवसाय	शिक्षण
१	दादा फुलचंद पवार	स्वतः	५५	घर सांभाळणे	नाही
२	ताकाबाई दादा पवार	पत्नी	५०	उसतोडी	नाही
३	शाम दादा पवार	मुलगा	३०	उसतोडी	नाही
४	आकाश दादा पवार	मुलगा	२८	उसतोडी	नाही
५	उमेश दादा पवार	मुलगा	२६	उसतोडी	नाही
६	बंटी दादा पवार	मुलगी	२४	उसतोडी	नाही

सदर कुटुंबाची माहिती घेत असतांना कुटुंब प्रमुख म्हणून दादा फुलचंद पवार यांनी कुटुंबाची माहिती दिली. त्यांच्या घरात तीन मुले व एक मुलगी व पत्नी असे एकूण सहा जणांचे कुटुंब आहे. त्यांची आर्थिक, सामाजिक परिस्थिती खालावलेली असल्यामुळे त्यांच्यात शिक्षण देण्यात आलेले नाही या मागचे कारण की गावातील लोक असे म्हणतात की तुम्ही गावातील रहिवाशी नसल्यामुळे तुमच्या मुलाला गावातील शाळेत प्रवेश देता येत नाही. दादा पवार यांनी दिलेल्या माहितीवरून असे दिसून आले की त्यांना किंवा त्यांच्या कुटुंबाला जगण्याचा पर्याय उसतोडीपेक्षा दुसरा पर्याय नाही. त्यांनीच स्वतःचे गायरानामधील शेत त्यांच्या नावावर असून त्यांना ते जमीन वहीत करू दिले जात नाही. तसेच त्यांच्याकडे कोर्टाकडून मिळालेले प्रमाणपत्र सुध्दा आहेत त्यामध्ये शेतीची नक्कल, आठ अ उतारा, अतिक्रमण नक्कल असे प्रमाणपत्र असतांना सुध्दा त्यांना गायरान वहीत करू दिले जात नाहीत. ७० ते ८० वर्षांपासून ते आतापर्यंत कोर्टात केस सुरू असल्यापासून त्यांना त्या शेतीचा निकाल दादा फुलचंद पवार यांच्याकडून लागलेला असून सुध्दा त्यांना त्यांच्या हक्कापासून वंचित ठेवले जाते. त्यांच्या स्वतःच्या मालकीच्या शेतात बोअर घेतलेला असून तरीसुध्दा गायरानालगत असलेली वस्तीवरील लोक त्यांना पाणी भरू देत नाहीत. त्यांच्या घागरीत किंवा भांड्यात माती व शेण मिसळतात त्यांना काही म्हणायला गेल्यास मारहाण करतात व शिवीगाळ करतात. गावातील ग्रामपंचायतीकडे काही तक्रार केल्यावर ग्रामपंचायतीतील सदस्य व सरपंच याची दखल घेत नाहीत ते असे म्हणतात की तुम्ही या गावचे रहिवाशी नसल्यामुळे तुम्हाला किंवा तुमच्या तक्रारी घेता येत नाहीत.

तसेच मुलांच्या शिक्षणाच्या बाबतीत सुध्दा असेच आहे. मुलाला अंगणवाडीत किंवा शाळेत मुलांचे अॅडमिशन करण्यासाठी त्यांच्याकडे गावातील रहिवाशी दिले जात नाही. रेशनकार्ड नाही, उत्पन्न प्रमाणपत्र असे कोणत्याच प्रकारचे प्रमाणपत्र दिले जात नसल्यामुळे त्यांच्या मुलांना शिक्षणापासून वंचित राहावे लागत आहेत. आम्हाला आमचा हक्क मिळावा त्यामध्ये आम्हाला गावातील रहिवाशी, रहाण्यासाठी घर, रेशनकार्ड, मतदान कार्ड, आधार कार्ड, लाईटची सुविधा द्यावी तसेच शेत वहीत करू घ्यावे इत्यादी आमच्या हक्काला वाव मिळावा यासाठी कलेक्टर साहेबांनी आमच्या पारधी समाजाकडे एकदातरी माणूस म्हणून बघावे त्यांनी भेट देवून स्वतः तपासणी करून यावर काहीतरी ठोस पाऊल उचलावे असे दादा फुलचंद पवार यांनी माहिती दिली.

निरिक्षण

पारधी समाजाचे निरिक्षण करतांना असे दिसून आले की पारधी समाजातील लोकांना शासनाच्या योजनाचा लाभ मिळालेला नाही तसेच त्यांना राहण्यासाठी घर नाही. त्यांना पिण्यासाठी पाण्याची सोय नाही, मुलांना शिक्षणाची कोणतहीही सुविधा नाही. त्यांना गावातील लोकांकडून दुय्यम स्थान दिलेले आहे. जर एखाद्या पारध्याने चोरी केली तर बाकीच्या सर्वच जणांवर त्या चोरीचा आळ घेतला जात असे. तसेच त्यांच्याकडे जीवन जगण्याची कोणतीही साधने नाहीत. त्यांना कोणी कामाला सुध्दा लावत नाहीत त्यांचे काम फक्त खळे मागणे, भाकरी मागणे आणि त्यावर त्यांचा उदरनिर्वाह भागत असतो.

नशिब

प्रगती नारायणराव ठोंबरे
एम.एस.डब्ल्यू. द्वितीय वर्ष

जी माणसं हवीशी वाटतात
ती माणसं भेटत नाहीत
जी माणसं नकोशी वाटतात
त्यांचा सहवास संपत नाही
ज्याच्याकडे जावेसे वाटते
त्यांच्याकडे जायला जमत नाही
ज्याच्याकडे जाऊ नये असे वाटते
त्यांच्याकडे जावेच लागते
जेव्हा जीवन नकोसे वाटते
तेव्हा काळ संपत नाही
जेव्हा जीवनाचा खरा अर्थ कळते
तेव्हा काळ संपलेला असतो
नशिब हे असच असतं
त्याच्याशी जपून वागावं लागतं
तिथे कोणाचेच चालत नाही
जिकडे नेईल तिकडे जावेच लागते

धर्मांतर: नवबौद्धांचं परिवर्तन

प्रशांत होनाजी कदम
एम. एस. डब्ल्यू. द्वितीय वर्ष

१४ ऑक्टोबर १९५६ ला डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांनी लाखो दलित बांधवांसमक्ष बौद्ध धर्माची दिक्षा घेतली. मानवी परिवर्तनासाठी झालेली ही सर्वात मोठी क्रांती होती. नव्हे हा एक इतिहास लिहिला गेला. हजारो वर्षांपासून जी माणसे अन्याय अत्याचाराने ग्रस्त होती. सुविधांपासून वंचित होती. ज्यांना पशुपेक्षाही हीन वागणुक दिली जात होती अशा माणसांना डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांनी खऱ्या अर्थाने माणसात आणण्याचे काम केले. आणि म्हणूनच मानवी इतिहासातील ही एक मोठी घटना म्हणावी लागते. हिंसारहीत, शांतीच्या व मानवतेच्या मार्गाने झालेली क्रांती आहे.

भारतीय समाजव्यवस्थेमध्ये चातुर्वर्ण्य आणि जातीवादावर आधारलेली विषमता अतिशय विषारी, अमानवी आणि तितकीच कुरूप आहे. अशा या वर्णव्यवस्थेची उत्पत्ती धर्मग्रंथातून मांडण्यात आली आहे. हे धर्मग्रंथ अपौरुषेय आहेत असेही सांगितले आहे. देवाधर्माचा आधार घेऊन विषम समाज व्यवस्थेमध्ये चातुर्वर्ण्य व जातीची पाळेमुळे खोल रूजवली गेली. हिंदु धर्मातील उच्च जातीच्या मुठभर जातीमधील लोकांना भौतिक सुखाची सर्व साधने कोणत्याही कष्टाशिवाय जन्मजात मिळाली पण याच धर्मातील नीच समजल्या गेलेल्या जातीच्या बहुसंख्य लोकांना साधे माणूस म्हणून जगण्याचे नैसर्गिक अधिकार देखील नाकारले गेले. जगाच्या इतिहासामध्ये अस्पृश्यतेचे खरे स्वरूप समजल्याशिवाय धर्मांतराच्या घोषणेचा अर्थ कळणार नाही. विहिरीवर पाणी भरण्यावरून, वरात घोडयावर नेण्यावरून, उंची पोषाख घातल्यामुळे व दागदागिणे घातल्यामुळे हिंदुंनी खालच्या जातीतील लोकांना मारहाण केलेली कित्येक उदाहरणे देता येतील. तुम्ही नीच आहात, अपवित्र आहात, खालच्या पायरीने तुम्ही राहिलात तर ते तुम्हाला सुखाने राहु देतील. तुम्हाला व्यापार नाही, अधिकार नाही, नोकरी नाही आणि शेतीही नाही. वरच्या जातीतील लोक जे देतील त्यावर उपजिवीका असल्याने केवळ अन्याय झाला तर कोर्टात दाद मागण्याचीही औकात नाही. हिंदुकडून होणारा त्रास, विटंबना व जोर जुलूम अगदी मुकाटयाने सोसत होते. मानसिक बलाची तर खुपच उणीव होती.

हिंदुधर्मात व्यक्तीला काही स्थान नाही. या धर्माची रचना वर्गाच्या कल्पनेवर केली आहे. एकाने दुसऱ्याशी कसे वागावे याची शिकवण हिंदु धर्मात नाही. ज्या धर्मात व्यक्तीला प्राधान्य नाही तो धर्म मला स्वतःला मान्य नाही. व्यक्तीचा विकास हेच खरे धर्माचे ध्येय आहे असे मी समजतो असे बाबासाहेब मानतात. ज्या धर्मात एकाने विद्या शिकावी व दुसऱ्या वर्गाने शस्त्र धरावे, तिसऱ्याने

व्यापार करावा व चौथ्याने फक्त सेवा करावी असे म्हटले तो धर्म नसुन एकाने दुसऱ्याला पारतंत्र्यात ठेवण्याची शक्कल आहे. याशिवाय एका माणसाने दुसऱ्या माणसास न शिवण्याची प्रथा हिंदु धर्माशिवाय इतर कोणत्याही धर्मात नाही. यामुळे मी हिंदु धर्मात जन्मलो असलो तरी ती हिंदु धर्मात मरणार नाही ही घोषणा करून तब्बल २१ वर्षांनी डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांनी दलितांना बौद्ध धम्माची दिक्षा दिली. आणि भारतात बौद्ध धम्माची पुनर्स्थापना केली. धम्माच्या अंगीकारण्यामुळे हजारो अस्पृश्य बौद्ध धम्मात आले. यामुळे भारतातील करोडो अस्पृश्यांना संधी उपलब्ध झाल्या आणि हजारो वर्षांच्या सामाजिक, आर्थिक, सांस्कृतीक आणि राजकिय गुलामगिरीतुन त्यांची मुक्तता झाली. या ऐतिहासिक सोहळ्याला धम्म म्हणुन संबोधले जाते. या घटनेनंतर बौद्ध धम्म स्विकारलेल्यांना नवबौद्ध असे संबोधले जाते.

आज २१व्या शतकातही डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांच्या विचारांची गरज आहे. शतकानुशतके हिंदु धर्मात अस्पृश्य म्हणून अमानुष वागणाऱ्या दलित समाजाला बौद्ध धर्माच्या धर्मातरामुळे नवी दृष्टी, आत्मतेज, स्वाभीमान शिकविला. दलित आपल्या राजकिय, सामाजिक, आर्थिक न्याय व समतेसाठी जागरूक झाला आहे. दलीतांना राष्ट्राच्या मुख्य प्रवाहात सामील करून घेतले. संविधानाने दलित, वंचित, शोषितांचे सर्व अधिकार अबाधित ठेवले. त्यांच्या प्रेरणेने दलित साहित्य, दलित चळवळ, दलीत नेतृत्व उदयास आले. तरीसुद्धा आजही दलितांचे निम्न जीवनमान, आर्थिक विषमता, शिक्षणाचा अभाव रोजगारांच्या संधी इत्यादी समस्या आहेतच.

आजच्या राज्यकर्त्यांना, समाजशास्त्रज्ञांना व अर्थशास्त्रज्ञांना संविधानाचे पावित्र्य, आधारभूत तत्वे आणि बाबासाहेबांना अभिप्रेत असलेली दलित वर्गाची उन्नतीची धोरणे अमलात आणावी लागतील. बौद्ध धम्माच्या दिक्षेनंतर दलितांचा आत्मविश्वास वाढल्याचा दिसून येतो. धर्मातरानंतरचा आंबेडकरी समाज आदर्शवादाकडे जातांना दिसून येतो. सामाजिक प्रवर्तनासोबतच, सांस्कृतीक व आर्थिक प्रवर्तनेही या समाजात होतांना दिसून येत आहेत.

सांस्कृतीक बदल: १९५६ च्या धर्मातरानंतर नवबौद्ध बांधवांचे लग्नविधी, नामकरण, वास्तुशांती, अंत्यविधी इत्यादी बौद्ध गुरू (भन्तेजी) यांच्याकडून करण्यात येत आहेत. सणवार बदलले आहेत. शाहु, फुले, आंबेडकर जयंती, धम्मचक्रप्रवर्तन दिन, बौद्ध जयंती यासारखे सण साजरे केले जातात. मंदिरात जाण्याऐवजी बुध्दविहारात जातात. जयंती सणाला पांढरे वस्त्र परिधान करतात. नगराची वा वस्त्यांची नावेही आता आंबेडकर नगर, लुंबिनी नगर, नागसेन नगर, फुले नगर अशी ठेवली जातात. मुलामुलींची नावेही नागसेन, प्रसेनजीत, धम्मदिन, गौतम, संघमित्रा, राहुल, सुकेशिनी, गौतमी अशी ठेवली जातात. एकप्रकारे हे बौद्ध बांधवांच्या संस्कृतीमध्ये होत असलेले परिवर्तनच म्हणावे लागेल.

आर्थिक बदल: धर्मांतरामुळे शिक्षण घेण्याच्या प्रक्रियेत मोठा बदल झाला आहे. एकुणच डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या चळवळींमुळे दलीत समाजाची शिक्षण प्रक्रिया वाढीस लागल्याचे दिसते. शिक्षण घेऊन डॉक्टर, इंजीनियर, प्राध्यापक, वकील, शिक्षक, प्रशासकिय सेवा आयएस, आयपीएस, सचिव या पदावर कार्यरत असणाऱ्यांची संख्या वाढते आहे. त्यामुळे साहजिकच मोठ्या पगाराबरोबरच पद, पैसा आणि प्रतिष्ठा मिळत आहे. परंतु अजुनही मोठा वर्ग अशिक्षित, सुविधांपासून वंचित आणि झोपडपट्ट्यांमध्ये वास्तव्य करतांना दिसतो. शिक्षणाच्या अभावामुळे ते चांगला व्यवसाय वा नोकरी करू शकत नाहीत. त्यामुळे त्यांचा विकास होण्यास व दर्जा वाढण्यास अडथळा निर्माण होतांना दिसतो. कांही ठिकाणी सामाजिक अव्यवस्थेमुळे वंचितांच्या संख्येत भर पडत आहे. बौध्द बांधवांची आर्थिक प्रगती करावयाची असेल तर शिक्षणाच्या प्रवाहात घेऊन येणे गरजेचे आहे. त्यासाठी शिक्षण घेऊन उच्चपदावर नोकरी करित असलेल्यांनी, मोठा पगार घेणाऱ्या समाजबांधवांनी आपल्या समाजातील दुबळ्या व्यक्तींना आर्थिक सहकार्य केले तर शिक्षण घेऊन ते प्रगतीपथाकडे वाटचाल करू शकतील.

झुंज दुष्काळाशी प्रशिक्षण: एक अनुभव

परवीन राजु शेख

एम.एस.डब्ल्यु प्रथम वर्ष

येतो दुष्काळाचा फेरा, त्याला सर्वांनी रोकुया,
पाणी अडवू—पाणी जिरवू, चला मातीला रोकुया,
नेहमीच होई या दुष्काळाचा कहर,
उत्पन्न, धान्याची टंचाई होई सारी उपासमार,
आपल्या शेतातील पाणी आपल्याच शेतात थांबवुया,
आमच्या गावाचे नियोजन सारे मिळून करूया...

‘झुंज दुष्काळाशी—कृती कार्यक्रम’ या विषयावर मानवलोक संस्थेमध्ये दिनांक २५ ते ३० एप्रिल २०१५ या कालावधील प्रशिक्षण व कृती कार्यक्रम आयोजित केला होता. त्यामध्ये आम्ही एम. एस. डब्ल्यु प्रथम वर्षाचे १२ विद्यार्थी—विद्यार्थीनी सहभागी झालो होतो. या उपक्रमात आलेले अनुभव येथे मांडण्याचा प्रयत्न करित आहे. यामध्ये आम्हाला दोन दिवस प्रशिक्षण व तीन दिवस प्रत्यक्ष गावांमध्ये जाऊन दुष्काळी परिस्थितीचे अवलोकन करणे व काय कामे करता येतील याचे प्रात्यक्षिकाद्वारे नियोजन करण्याविषयी सांगण्यात आले होते. शेवटच्या दिवशी गावाचा कृती आराखडा करून तो मानवलोक संस्थेला पुढील कार्यासाठी दाखल करण्यात आला.

प्रशिक्षणादरम्यान दुष्काळ म्हणजे काय? अवर्षण स्थिती कशाला म्हणावी? दुष्काळाचे सामाजिक, आर्थिक काय दुष्परिणाम होतात आणि दुष्काळी स्थितीत काय करायला पाहिजे या व अशा स्वरूपाच्या अनेक विषयांची माहिती मला मिळाली. पाणलोट क्षेत्र म्हणजे काय? वाहुन जाणाऱ्या पावसाच्या पाण्याचे नियोजन, पाणी जमिनीवर थांबविणे, जमीनीत मुरविणे व मुरलेल्या पाण्याचा पिण्यासाठी व शेतीसाठी उपयोग कसा करावा याविषयी माहिती मिळाली. त्यामुळे निश्चितच पाण्याचे महत्व मला या उपक्रमातून समजले. तसेच पाणी अडवा पाणी जिरवा या योजनेचे महत्वही समजले. पाणलोट क्षेत्र विकास यामध्ये सुक्ष्म, मध्यम आणि मेगा पाणलोट असे तीन प्रकार पाडून शेती व पाण्याचे नियोजन केले जाते हेही समजले. दुष्काळी परिस्थिती येऊ नये, आल्यानंतर काय केले पाहिजे, लाकांना रोजगार देण्यासाठी शासनाने सुरू केलेल्या रोजगार हमी योजनेचा फायदा गावाला कसा करून द्यावा याबद्दलची माहिती मिळाली. माझ्या ज्ञानात भर पडली. पुर्वी मला या उपक्रमांची, योजनांची काहीही माहिती नव्हती परंतु या प्रशिक्षण व कृती कार्यक्रमात सहभागी झाल्यामुळे मला हे सर्व समजले. भविष्यात अशा प्रकारची कांही परिस्थिती उद्भवल्यास निश्चितच मला कांहीतरी काम करण्याची उभारी मिळेल यात शंकाच नाही.

मी महाविद्यालयाची, येथील सर्व शिक्षक व शिक्षकेतर कर्मचाऱ्यांची सदैव ऋणी आहे. तसेच मानवलोकचे कार्यवाह श्री. अनिकेतभैय्या यांचीही आभारी आहे. त्यांनी आम्हाला ही संधी उपलब्ध करून दिली. खरे तर विद्यार्थी दशेत आम्हाला या सर्वांनी दिलेली ही ज्ञानाची शिदोरी आयुष्यभर आमच्या सोबत राहिल. समाजकार्यासाठी सतत प्रेरणा देत राहिल.

कुरणवाडीचे ग्रामीण शिबीर

सोमनाथ राऊत, राहूल गायकवाड, प्रदिप तटाळे
एम.एस.डब्ल्यू. प्रथम वर्ष

मानवलोक समाज विज्ञान महाविद्यालयात प्रवेश प्राप्त परिक्षेतून उत्तीर्ण झाल्यानंतर कॉलेजच्या नियमित तासिका सुरू झाल्या. महाविद्यालयातील प्रसन्न वातावरण व शिस्त यामुळे आम्ही भारावून गेलो होतो. महाविद्यालयातील विविध सेवाभावी उपक्रम व विविध शैक्षणिक कार्यकम यातून आमच्या विचाराला दिशा मिळत गेली. त्यामध्ये फिल्ड वर्क भेटी, संस्थात्मक भेटी यामुळे आम्हाला आमच्या ज्ञान कक्षा रूंदावत असल्याचे जाणवत होते.

यासर्व उपक्रमामधील अतिशय महत्वाचा भाग म्हणजे ग्रामीण शिबीर. कुरणवाडी येथे दिनांक ०६ ते १० जानेवारी २०१५ या काळात पाच दिवशीय शिबीराचे आयोजन करण्यात आले होते. सकाळी आठ वाजल्यापासून शिबीरास सुरुवात व्हायची. त्यामध्ये गावात गेल्याबरोबर आम्ही सर्वप्रथम गावाची ओळख करून घेतली. त्यामध्ये गावाची लोकसंख्या, लिंग गुणोत्तर, स्त्री पुरूष प्रमाण, प्रमुख व्यवसाय, शिक्षण, मनोरंजनाची साधने, राजकीय व्यवस्था, सामाजिक संस्था यांचा सविस्तर अभ्यास केला. डोअर टू डोअर संपर्क साधून Base Line survey करण्यात आला. दुसऱ्या दिवशी गावकऱ्यांच्या मदतीने गावात संपूर्ण स्वच्छता व ओढ्याची दुरूस्ती करण्यात आली. शाळेला कंपाऊंड करण्यात आल्या. गावातील मिळालेल्या माहितीतून Village Profile तयार करण्यात आले. त्यामध्ये रिलीजन, पायाभूत सेवा सुविधांचा अभ्यास, कुटुंब संस्था पीक हंगामाचे नियतकालिके पीकनिहाय मिळवण्यात आली. पुढे Participatory Rural Appraisal त्यामध्ये सर्वप्रथम गावाच्या निरीक्षणातून मनामध्ये एक दृष्टीक्षेपक तयार करण्यात आला. गावातील मुख्य रस्त्यापासून व मुख्य ठिकाणी, शासकीय कार्यालये, पाण्याचे स्रोत, मंदीरे रस्त्यावरील मोठी झाडेही सर्व माहिती नकाशा रूपाने पूर्ण गावाचे प्रारूप तेथील उपलब्ध साधनाद्वारे गावकऱ्यांच्या मदतीने काढण्यात आले. पुढे चपाती डायग्राम त्यामध्ये गावातील संस्था कार्यालये व गावाबाहेरील संस्था कार्यालये उदा. पोलिस, स्टेशन, दूध संघ, न्यायालय, शासकीय रूग्णालय, बाजारपेठ, पुढे गावकऱ्यांना सायंकाळच्या वेळी आम्ही सामाजिक चित्रपट प्रकाश आमटे, द रियल हिरो दाखवला, पथनाटय व सांस्कृतिक कार्यक्रम यांच्या माध्यमातून समाज प्रबोधन करण्याचा चांगला प्रयत्न केला.

या शिबीरातून खऱ्या अर्थाने ग्रामीण भागाचा जवळून अभ्यास करण्यात आला. गावकऱ्यांशी हितगुज साधता आले. तेथील समस्या प्रश्न लक्षात आले यातून आमच्या जाणीवांचा विकास खऱ्या अर्थाने झाला. यामधून आम्हा मित्र मैत्रिनीमधील आपलेपणा वाढीस लागला.

विद्यार्थ्यांची संक्षिप्त माहिती

Name : Atar Salim Husen
Address : At post Bardapur, Tq. Ambajogai, Dist. Beed.
Phone No. : 9860019126
Date of Birth : 11-06-1991
Edu. Qualification : M. S. W.
Languages Known : Marathi, Hindi, English
Computer Knowledge : MS-CIT
Field Work Experience : Case work, Groupwork & Social Welfare administration, Social action, applied social research methods in the community for development of students, SHG.
Title of Research Project : बर्दापूर गावातील व्यसनधिनतेमुळे मृत्यु पावलेल्या व्यक्तींच्या कुटुंबावर झालेला आर्थिक व सामाजिक परिणामांचा एक अभ्यास

Name : Awade Ajay Ashokrao
Address : House no. 837, Wadarwada, Ambajogai, Dist. Beed.
Phone No. : 9405100309
E-Mail id : ajayawade786@gmail.com
Date of Birth : 12-05-1990
Edu. Qualification : M. S. W.
Languages Known : Marathi, Hindi, English
Computer Knowledge : MS-CIT
Field Work Experience : Case work and Group work, Street play on superstition, Awareness rally, meeting on sanitation, Self help group meeting, Participated in polio campaign, awareness on Swacha Bharat Abhiyan, Participated in Mahila Gram sabha, H.B. test programme, establish the Auto Union.
Title of Research Project : वडार समाजातील निरक्षरतेच्या कारणांचा अभ्यास संदर्भ : अंबाजोगाई शहर

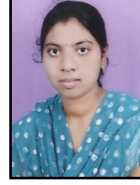
Name : Bhosale Parmeshwar Bhagwanrao
Address : At Lonale, Tq. Georai, Dist. Beed.
E- mail : parmeshwarbhosle700@gmail.com, pbhosle9941@gmail.com
Phone No. : 9860829796, 9689854873
Date of Birth : 08-05-1990
Edu. Qualification : M. S. W.
Languages Known : Marathi, Hindi, English
Computer Knowledge : --
Field Work Experience : Case work, Group work, Community organization, Social work Research, Social Welfare administration, Social Action, Awareness rally, survey of ASAR in Sathepal, meeting on sanitation.
Title of Research Project : दुष्काळामुळे ग्रामीण भागातील शेतकऱ्यांना येणाऱ्या समस्यांचा अभ्यास — संदर्भ : लोणाळा

Name : Chavan Digambar Shripati
Address : At Nandgaon, Tq. Ambajogai, Dist. Beed.
Phone No. : 9890184476
E-mail : chavanmsw@gmail.com
Date of Birth : 03-06-1990
Edu. Qualification : M. S. W.
Languages Known : Marathi, Hindi, English
Computer Knowledge : MS-CIT
Field Work Experience : Case work, Group work, Community organization, Social Work research, Social welfare administration, Social Action.
Title of Research Project : अंबाजोगाई तालुक्यातील वाघाळा या गावातील सखवण पाहणाऱ्या महिलांचा विश्लेषणात्मक अभ्यास

Name : Dahire Priyanka Madhukar
Address : Z.P. Colony, Ambajogai, Dist. Beed.
Phone No. : 9767138991
Date of Birth : 09-08-1992
Edu. Qualification : M. S. W.
Languages Known : Marathi, Hindi,
Computer Knowledge : MS-CIT
Field Work Experience : Case work, Group work, Community organization, Social Work research, Social welfare administration, Social Action.
Title of Research Project : सौंदर्या गावातील शैक्षणिक संधीच्या अभावामुळे अविवाहित मुलींच्या जीवनावर झालेला परिणामांचा अभ्यास

Name : Dhaware Sonali Vasantrao
Address : Samrat Ashok Nagar, Majalgaon, Dist. Beed.
Phone No. : 9421665472
e-mail : veersonali001@gmail.com
Date of Birth : 19-03-1989
Edu. Qualification : M. S. W.
Languages Known : Marathi, Hindi, English
Computer Knowledge : MS-CIT
Field Work Experience : Case work, Group work, Community organization, Social Work research, Social welfare administration, Social Action.
Title of Research Project : नैसर्गिक आपत्ती गारपीटग्रस्त शेतकऱ्यांच्या जीवनावर झालेला परिणाम एक अभ्यास — संदर्भ : सातेफळ

Name : Dongardive Dhananjay Balasaheb
Address : At Ramewadi, Post Pohner, Tq. Parli (v), Dist. Beed
Phone No. : 9545482250
E-Mail id : dongardivedhananjay@gmail.com
Date of Birth : 20-04-1992
Edu. Qualification : M. S. W.
Languages Known : Marathi, Hindi, English
Computer Knowledge : MS-CIT
Field Work Experience : Case work, Group work, Community organization, Social Work research, Social welfare administration, Social Action.
Title of Research Project : संजय गांधी निराधार योजनेतील लाभार्थ्यांचा आर्थिक व सामाजिक अभ्यास संदर्भ – अंबाजोगाई

Name : Gaikwad Pradnya Dasrao
Address : Nagsen Nagar, Ambajogai, Dist. Beed.
Phone No. : 9623520898
E-Mail id : pradnyag150@gmail.com
Date of Birth : 05-01-1986
Edu. Qualification : M. S. W.
Languages Known : Marathi, Hindi, English
Computer Knowledge : 1) MS-CIT, 2)DTP, 3) Tally.
Field Work Experience : Case work, Group work, Community organization, Social Work research, Social welfare administration, Social Action.
Title of Research Project : अंबाजोगाई शहरातील भटकंती करणाऱ्या पालधारक कुटुंबाचा आर्थिक सामाजिक अडचणींचा अभ्यास

Name : Garad Hirachand Abhimanyu
Address : At post Mandwa, Tq. Washi, Dist. Osmanabad
Phone No. : 8605632732, 8484014998
E-Mail id : hira.garad@gmail.com, hirachandgrd3@gmail.com
Date of Birth : 25.11.1990
Edu. Qualification : M. S. W.
Languages Known : Marathi, Hindi, English
Computer Knowledge : Office automation, DTP
Field Work Experience : Case work, Group work, Community organization, Social Work research, Social welfare administration, Social Action.
Title of Research Project : पारधी समाजातील मुलांच्या शाळा गळतीच्या कारणांचे अध्ययन करणे

Name : Garje Somnath Eknath
Address : At Talwada, Tq. Georai, Dist. Beed
Phone No. : 7709422561
E-Mail id : somnathg1122@gmail.com
Date of Birth : 26-03-1992
Edu. Qualification : M. S. W.
Languages Known : Marathi, Hindi, English
Computer Knowledge : CCC
Field Work Experience : Case work, Group work, Community organization, Social Work research, Social welfare administration, Social Action.
Title of Research Project : ग्रामीण विकासात युवा लोकप्रतिनिधीची भूमिका एक अभ्यास

Name : Girwalkar Pawan Somnathappa
Address : At post Girwali, Tq. Ambajogai, Dist. Beed
Phone No. : M- 8857022009, L- 02446 259506.
E-Mail id : p.girwalkar@gmail.com
Date of Birth : 25-12-1991
Edu. Qualification : M. S. W.
Languages Known : Marathi, Hindi, English
Computer Knowledge : MS-CIT
Field Work Experience : Case work, Group work, Community organization, Social Work research, Social welfare administration, Social Action.
Title of Research Project : आडस गावातील दारूबंदी एक अभ्यास

Name : Gunjal Akshaykumar Suresh
Address : Wadarwada, Ambajogai, Dist. Beed
Phone No. : 7709061402
E-Mail : akshaygunjal17293@gmail.com
Date of Birth : 17-02-1993
Edu. Qualification : M. S. W.
Languages Known : Marathi, Hindi, English
Computer Knowledge :
Field Work Experience : Case work, Group work, Focus on health, Sanitation, Education and Women empowerment etc.
Title of Research Project : वडार समाजातील महिलांवर होणा-या अत्याचाराचा अभ्यास

Name : Hatagale Ashok Lakshman
Address : At Govindwadi, Tq. Georai, Dist. Beed.
Phone No. : 9881504477, 9421523345
E-Mail id : ahatagale0@gmail.com
Date of Birth : 05-06-1990
Edu. Qualification : M. S. W.
Languages Known : Marathi, Hindi, English
Computer Knowledge :
Field Work Experience : Case work, Group work, Community organization, Social Work research, Social welfare administration, Social Action.
Title of Research Project : गेवराई तालुक्यातील कनिष्ठ महाविद्यालयात शिक्षण घेणाऱ्या मांग जातीतील विद्यार्थ्यांना येणाऱ्या शैक्षणिक समस्यांचा अभ्यास

Name : Howal Pragati Prataprao
Address : At. Nave Nagar, Post Niljampur, Tq. Mangaon, Dist. Raigad 402120
Phone No. : 7058009265, 7276588902
E-Mail id : pragatiyajaykamble@gmail.com
Date of Birth : 14-05-1987
Edu. Qualification : M. S. W.
Languages Known : Marathi, Hindi, English
Computer Knowledge :
Field Work Experience : Case work, Group work, Community organization, Social Work Research, Social Welfare and and administration, Social action.
Title of Research Project : महाविद्यालयीन युवकांमध्ये नैतिक मुल्यांची होणारी घसरण एक अभ्यास

Name : Howal Pratiksha Pratap
Address : At post Apegaon, Tq. Ambajogai, Dist. Beed
Phone No. : 7276588902, 7721010638
E-Mail id : pratikshahowal@rediffmail.com
Date of Birth : 31-07-1990
Edu. Qualification : M. S. W.
Languages Known : Marathi, Hindi, English
Computer Knowledge : MS-CIT
Field Work Experience : Case work, Group work, Community organization, Social Work Research, Social Welfare and and administration, Social action.
Title of Research Project : बालकांचा मोफत व सक्तीच्या शिक्षणाचा अधिकार अधिनियम २००९ – एक अभ्यास संदर्भ लोखंडी सावरगाव

Name : Jogdand Varsha Suryakant
Address : Sarnath Nagar, Ambajogai, Dist. Beed.
Phone No. : 7350359534
E-Mail id :
Date of Birth : 01-01-1992
Edu. Qualification : M. S. W.
Languages Known : Marathi, Hindi, English
Computer Knowledge :
Field Work Experience : Case work, Group work, Skill Development on activity for women
Community organization work done – 1) Street play on superstition, 2) Survey on superstition, 3) Lecture on superstition, 4) Field action research on superstition.
Title of Research Project : मागासवर्गिय आणि उच्चवर्गिय समाजातील महिलांमधील अंधश्रध्दा तुलनात्मक अभ्यास – संदर्भ वाघाळा

Name : Kadam Prashant Honaji
Address : At post Shivaji Nagar, T.P.S. Road, Parli-Vaijanath, Dist. Beed.
Phone No. : 8055019191
E-Mail id :
Date of Birth : 13-11-1987
Edu. Qualification : M. S. W.
Languages Known : Marathi, Hindi, English
Computer Knowledge : MS-CIT
Field Work Experience : Case work, Group work, Community organization, Social Work Research, Social Welfare administration, Social Action.
Title of Research Project : षर्मांतरामुळे परळी शहरातील नवबैध्दांच्या सांस्कृतिक व आर्थिक परिस्थितीत झालेला बदल—एक अभ्यास

Name : Kadam Tanaji Vishwambhar
Address : Suyog Nivas, Housing Society, Ambajogai, Dist. Beed.
Phone No. : 9960617399
E-Mail id :
Date of Birth : 10-02-1989
Edu. Qualification : M. S. W.
Languages Known : Marathi, Hindi, English
Computer Knowledge : Case work, Group work, Social welfare administration, Research
Field Work Experience :
Title of Research Project : अंबाजोगाई येथील राजकारणातील तरूण युवकांच्या राजकीय व शैक्षणिक पार्श्वभूमीचा अभ्यास व्यष्टी अध्ययन

Name : Kakade Sharad Dnyanoba
Address : At Post Bansarola, TQ. Kaij, Dist. Beed, 431518.
Phone No. : 9766975019, 8308832102.
E-Mail id :
Date of Birth : 01-04-1988
Edu. Qualification : M. S. W.
Languages Known : Marathi, Hindi, English
Computer Knowledge : MS-CIT
Field Work Experience : Case work, Group work, Social action, Social Research methods applied in the community.
Title of Research Project : बनसरोळा गावातील पहिली ते दहावी इयत्तेत शिकणाऱ्या मुलींच्या गळतीच्या कारणांचा एक अभ्यास

Name : Kamble Pratima Kamlakar
Address : Jatak Vihar, Jyotinagar in front of Saubhagya Mangal Karyalaya, Ambajogai, Dist. Beed.
Phone No. : 940545971
E-Mail id : pratima.17.kamble@gmail.com
Date of Birth : 17-02-1991
Edu. Qualification : M. S. W.
Languages Known : Marathi, Hindi, English
Computer Knowledge : MS-CIT
Field Work Experience : Main focus – ICDS, Sanitation, disabled Persons, SHG and Dropout Students. Practiced social work methods i.e. Case work, Group work, Community organization, Social Welfare administration.
Title of Research Project : A Study On Women Entrepreneurship As A Mean Of Women Empowerment – Special Reference : Sangaon

Name : Khetre Anant Atmaram
Address : Wahegaon Amla, Tq. Georai, Dist. Beed.
Phone No. : 9527042585, 7350240834
E-Mail id :
Date of Birth : 03-05-1990
Edu. Qualification : M. S. W.
Languages Known : Marathi, Hindi, English
Computer Knowledge : MS-CIT
Field Work Experience : Case work, Group work, Community organization, Social action, Social research, Social Welfare administration.
Title of Research Project : जि. प. प्रा. मराठी माध्यम व इंग्रजी माध्यम शाळा यांच्यातील भौतिक साधने व शैक्षणिक गुणवत्ता एक तुलनात्मक अध्ययन. संदर्भ : अंबाजोगाई शहर

Name : Korde Digambar Muktarom
Address : Shri. Siddheshwar Mahavidyalaya, Majalgaon, Dist.
Beed. B.Sc.
Phone No. : 8605464676
E-Mail id : digambarkorde76@gmail.com
Date of Birth : 02-06-1992
Edu. Qualification : M. S. W.
Languages Known : Marathi, Hindi, English
Computer Knowledge : MS-CIT
Field Work Experience :
Title of Research Project : माजलगाव सहकारी साखर कारखान्यातील कामगारांच्या समस्या एक अभ्यास

.....

Name : Kukade Manik Haribhau
Address : Sakud Road, Naik Colony, Ambajogai, Dist. Beed.
Phone No. : 9860741217
E-Mail id : manikeshkukde1988@gmail.com
Date of Birth : 01-01-1988
Edu. Qualification : M. S. W.
Languages Known : Marathi, Hindi, English
Computer Knowledge : C.C.C.
Field Work Experience : Case work, Groupwork, Streetplay on superstition, Awareness rally meeting on sanitation, SHG meetings, Participated in Polio campaign, Swacha Bharat Abhiyan
Title of Research Project : अंबाजोगाई शहरातील धनगर समाजाचा आर्थिक व सामाजिक परिस्थितीचा अभ्यास

.....

Name : Landge Akash Mahadev
Address : Police colony, Ambajogai, Dist. Beed.
Phone No. : 9960323868
E-Mail id :
Date of Birth : 21-05-1991
Edu. Qualification : M. S. W.
Languages Known : Marathi, Hindi, English
Computer Knowledge :
Field Work Experience :
Title of Research Project :

Name : **Mande Krishna Shiram**
Address : *At Jahangirmoha, Post Chondi Tq. Dharur, Dist. Beed.*
Phone No. : *9730981177*
E-Mail id :
Date of Birth : *04-11-1990*
Edu. Qualification : *M. S. W.*
Languages Known : *Marathi, Hindi, English*
Computer Knowledge : *MS-CIT*
Field Work Experience : *Case work, Group work, Community organization, Social Action, Social research, Social welfare administration.*
Title of Research Project : *आदीवासी महादेव कोळी जमातीतील मुलींच्या शैक्षणिक गळतीचा अभ्यास*

Name : **Munde Radhakishan Shesharao**
Address : *At post Ambaltek, Tq. Ambajogai, Dist. Beed. 431517.*
Phone No. : *9881281241, 9623081255*
E-Mail id : *munderadhakishan12@gmail.com*
Date of Birth : *24-07-1990*
Edu. Qualification : *M. S. W.*
Languages Known : *Marathi, Hindi, English*
Computer Knowledge : *---*
Field Work Experience : *Case work, Group work, Community organization, Social work research, Social Welfare administration, Social action.*
Title of Research Project : *महाविद्यालयामधील १८ ते २५ वयोगटातील युवकांमध्ये असणारी व्यसनधिनता एक अभ्यास संदर्भ बर्दापूर*

Name : **Pardeshi Komal Ghansham**
Address : *Guruvar Peth, Ambajogai, Dist. Beed.*
Phone No. : *9665663201*
E-Mail id :
Date of Birth : *13-05-1992*
Edu. Qualification : *M. S. W.*
Languages Known : *Marathi, Hindi, English*
Computer Knowledge : *MS-CIT*
Field Work Experience : *Case work, Group work, Community organization, Social work research, Social Welfare administration, Social Action.*
Title of Research Project : *बालविवाहामुळे महिलेवर होणाऱ्या शारिरीक मानसिक परिणामांचा अभ्यास – संदर्भ : सातेफळ व गवळीपुरा अंबाजोगाई*

Name : Patankar Anant Baburao
Address : At post Girwali, Tq. Ambajogai, Dist. Beed
Phone No. : 9689024810
E-Mail id :
Date of Birth : 20-05-1991
Edu. Qualification : M. S. W.
Languages Known : Marathi, Hindi, English
Computer Knowledge :
Field Work Experience :
Title of Research Project :

.....

Name : Pathan Sameer Chandkhan
Address : At post Patoda, (M.), Tq. Ambajogai, Dist. Beed.
Phone No. : 9561655050, 8552826289
E-Mail id : spathan.541@rediffmail.com
Date of Birth : 13-05-1991
Edu. Qualification : M. S. W.
Languages Known : Marathi, Hindi, English
Computer Knowledge :
Field Work Experience : Case work, Group work, focused on health, Sanitation, Education, Women empowerment during Field work.
Title of Research Project : कृषीगटा अंतर्गत शेती करणाऱ्या शेतकऱ्यांच्या उत्पादन वाढ व आर्थिक स्थितीचे अध्ययन

.....

Name : Pawar Shailja Vilas
Address : Guruvar Peth, Near new English School,
Ambajogai, Dist. Beed.
Phone No. : 9503557195
E-Mail id :
Date of Birth : 12-08-1992
Edu. Qualification : M. S. W.
Languages Known : Marat, Hindi, English
Computer Knowledge : MS-CIT
Field Work Experience : Case work, Group work, Community organization, Social work research,
Social Welfare administration, Social action.
Title of Research Project : मुस्लिम मुलींच्या शाळा गळतीच्या कारणांचा अभ्यास : संदर्भ सातेफळ

Name : Puri Sushil Ankush
Address : At post Ghatnandur, Tq. Ambajogai, Dist. Beed.
Phone No. : 9657733323, 9850597163
E-Mail id : sushilpuri333@gmail.com
Date of Birth : 31-01-1992
Edu. Qualification : M. S. W.
Languages Known : Marathi, Hindi, English
Computer Knowledge :
Field Work Experience :
Title of Research Project : घाटनांदुर येथील माळी समाजाच्या बदलत्या स्वरूपाचे अध्ययन

Name : Rokade Jagannath Gangadhar
Address : Tadgaon, Tq. Kallam, Dist. Osmanabad
Phone No. : 9881953572
E-Mail id :
Date of Birth : 10-05-1992
Edu. Qualification : M. S. W.
Languages Known : Marathi, Hindi, English
Computer Knowledge : MS-CIT
Field Work Experience : Case work, Group work, Community organization, Social action, Social work research, Social welfare administration methods applied the community for development.
Title of Research Project : अंबाजोगाई शहरातील अपंग विद्यार्थ्यांना वस्तीगृहामध्ये दिल्या जाणाऱ्या भौतिक सुविधा व शैक्षणिक स्थितीचे अध्ययन संदर्भ — अंबाजोगाई

Name : Sakhare Ganesh Babasaheb
Address : At Hivra, Post Somnath Borgaon,
Tq. Ambajogai, Dist. Beed.
Phone No. : 9665108012, 7387983805
E-Mail id : ganesh.sakhre44@gmail.com
Date of Birth : 05-07-1988
Edu. Qualification : M. S. W.
Languages Known : Marathi, Hindi, English
Computer Knowledge : MS-CIT
Field Work Experience : Case work, Group work, Community organization, Social Work research, Social Welfare administration, Social Action.
Title of Research Project : हिवरा (खुर्द) गावातील शेतमजुरी करणाऱ्या महिलांच्या समस्यांचा अभ्यास

Name : Sarwade Rahul Balasaheb
Address : At post Padoli, Tq. Kallamb,
Dist. Osmanabad.433510
Phone No. : 9850293929
E-Mail id : rahulsarwade1985@gmail.com
Date of Birth : 26-11-1985
Edu. Qualification : M. S. W.
Languages Known : Marathi, Hindi, English
Computer Knowledge :
Field Work Experience : Case work, Group work, Community organization, Social work research,
Social Welfare administration, Social Action.
Title of Research Project : ग्रामीण भागातील मुलींच्या शिक्षणातील येणाऱ्या समस्यांचा अभ्यास

Name : Sarwade Sumit Bhimrao
Address : Dr. Ambedkar Chauk, Ambajogai, Dist. Beed.
Phone No. : 8308857642
E-Mail id :
Date of Birth : 08-04-1991
Edu. Qualification : M. S. W.
Languages Known : Marathi, Hindi, English
Computer Knowledge : MS-CIT
Field Work Experience : Case work, Community organization, Social action, Social workresearch,
Social welfare administration method applied in the community for
development.
Title of Research Project : अंबाजोगाई शहरातील इंटरनेट वापरणाऱ्या युवकांचा अभ्यास संदर्भ : अंबाजोगाई शहर

Name : Sayyad Sultan Farukh
Address : Flowrs Qrarter, Ambajogai, Dist. Beed.
Phone No. : 9766229008, 7843000627
E-Mail id :
Date of Birth : 09-06-1990
Edu. Qualification : M. S. W.
Languages Known : Marathi, Hindi, and English
Computer Knowledge : MS-CIT
Field Work Experience : Case work, Group work, Community organization, Social Work research,
Social Welfare administration, Social Action.
Title of Research Project : अंबाजोगाई शहरातील घटस्पोटित महिलांच्या आर्थिक सामाजिक स्थितीचे अध्ययन.

Name : Shaikh Amar Anis
Address : Lalnagar, Ambajogai, Dist. Beed.
Phone No. : 9561652907, 9763370098
E-Mail id : shaikhamar143@gmail.com
Date of Birth : 01-06-1991
Edu. Qualification : M. S. W.
Languages Known : Marathi, Hindi, English
Computer Knowledge : MS-CIT, Tally ERP 9.
Field Work Experience : Case work, Group work, Focused on health, Sanitation, Education, Women empowerment etc.
Title of Research Project : मुस्लीम समाज : सामाजिक सुरक्षितता व भेदभाव याबाबत मुस्लीम युवकांच्या मतांचा विश्लेषणात्मक अभ्यास

Name : Suryawanshi Sonali Subhash
Address : 12 No. Pati, Shyam Nagar (Harangul Bu.),
Tq. Dist. Latur
Phone No. : 8600878561, 8484899406
E-Mail id :
Date of Birth : 15-03-1992
Edu. Qualification : M. S. W.
Languages Known : Marathi, Hindi, English
Computer Knowledge : MS-CIT
Field Work Experience : Case work, Group work, Social welfare administration, Social action, Streetplay on superstition, Awareness rally, Meeting on sanitation, S.H.G. meeting, Participated in polio campaign.
Title of Research Project : लातूर शहरातील एम. आय. डी. सी. मध्ये काम करणाऱ्या स्त्री कामगारांच्या आर्थिक आणि सामाजिक समस्यांचा अभ्यास

Name : Zadbuke Pallavi Arun
Address : At post Salegaon, Tq. Kaij, Dist. Beed
Phone No. : 9158399738
E-Mail id :
Date of Birth : 29-10-1992
Edu. Qualification : M. S. W.
Languages Known : Marathi, Hindi, English
Computer Knowledge : MS-CIT
Field Work Experience : Case work, Group work, Social welfare administration, Community organization, Social work research, social welfare administration, Social action.
Title of Research Project : केज शहरातील उच्च शिक्षण घेत असलेल्या महिला व मुलींचे कुटुंबासोबत समायोजन एक अभ्यास

छत्रपती शिवाजी महाराज यांची जयंती साजरी करतांना महाविद्यालयातील कर्मचारी.

'स्वच्छ भारत' ची शपथ घेताना महाविद्यालयीन विद्यार्थी व कर्मचारी

'खादीचे महत्व' यावर मार्गदर्शन करतांना आदरणीय बाबुजी

ग्रंथप्रदर्शन पाहताना आदरणीय बाबुजी, प्राचार्य डॉ. जाधव सर व विद्यार्थी

स्किल लॅब घेताना डॉ. अरुंधती पाटील

गटचर्चा करतांना महाविद्यालयाचे विद्यार्थी.

उच्च शिक्षणाची गुणवत्ता या विषयावर मार्गदर्शन करतांना डॉ. सनसनवाल नवी दिल्ली.

महिलांवरील अत्याचार प्रतिबंधक कायद्याची माहिती देताना पो. उपअधिक्षक डॉ. काकासाहेब डोळे

परिवर्तन प्रकल्प सातेफळ येथे वृक्षदिंडी वेळी प्राचार्य डॉ. प्रकाश जाधव व प्रा. नजीर शेख

मीजे वाघाळा येथे मकर संक्रांतीनिमित्त आयोजित महिला मेळाव्यात मार्गदर्शन करताना डॉ.रमा पांडे

बीड जिल्ह्यात लेक लाडकी अभियानात पथनाट्य सादरीकरण करणारे विद्यार्थी सोबत डॉ.शेख नजीर, डॉ.रमा पांडे, प्रा.सुकेशिनी जोगदंड

वार्षिक स्नेह संमेलनानिमित्त व्हॉलीबॉल स्पर्धेच्या वेळी उपस्थित संस्थापक डॉ. डी. एस. लोहिया (बाबुजी)

वार्षिक स्नेहसंमेलनात चेपभूषा स्पर्थेत सहभागी विद्यार्थी

वार्षिक स्नेहसंमेलनात मार्गदर्शन करताना कार्यवाह श्री. अनिकेत लोहिया

कौशल्य विकास कार्यशाळेत मार्गदर्शन करताना डॉ.विलास बेत सोलापूर

नॅक चा अहवाल प्राचार्यांना हस्तांतरीत करताना नॅक पेअर टीमचे सदस्य